

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı

Sanat ve Tasarım Bilim Dalı

**BURDUR İLİ TEFENNİ İLÇESİ BELKAYA (GULUMAN)
KÖYÜ TEKE GULUMAN ZEYBEĞİ'NİN GELENEKSEL OYUN
TAVRININ TESPİTİ İNCELENMESİ VE İCRASI**

Ömer TURGUT

Prof. Dr. Bülent KURTİŞOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2024

BURDUR İLİ TEFENNİ İLÇESİ BELKAYA (GULUMAN) KÖYÜ
TEKE GULUMAN ZEYBEĞİ’NİN GELENEKSEL OYUN TAVRININ
TESPİTİ İNCELENMESİ VE İCRASI

Ömer TURGUT

Prof. Dr. Bülent KURTİŞOĞLU

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı
Sanat ve Tasarım Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2024

KABUL VE ONAY

Ömer TURGUT tarafından hazırlanan “Burdur İli Tefenni İlçesi Belkaya (Guluman) Köyü Teke Guluman Zeybeği’nin Geleneksel Oyun Tavrının Tespiti İncelenmesi ve İcrası” başlıklı bu çalışma, 03.09.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN (Başkan)

Prof. Dr. Bülent KURTİŞOĞLU (Danışman)

Doç. Dr. Arda ERAVCI

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan *“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”* kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

03/09/2024

Ömer TURGUT

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

** Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanı Prof. Dr. Bülent KURTIŞOĞLU danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Ömer TURGUT

ÖN SÖZ

“Burdur İli Tefenni İlçesi Belkaya (Guluman) Köyü Teke Guluman Zeybeği’ nin Geleneksel Oyun Tavrının Tespiti İncelenmesi ve İcrası” adlı bu çalışma, Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı Sanat ve Tasarım Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Araştırmanın sahası Türkiye’nin Güney Batısında bulunan, Teke Yöresi olarak bilinen alanı kapsamaktadır. Bu alanda yerel oyun ve müzik sanatçılarının, kültür üretiminin bir parçası olması baz alınarak Guluman Zeybeği oyunundaki geleneksel oyun tavrı ve müziği bu çalışmada incelenerek tespit edilmiştir.

Üniversite öğrenim hayatım boyunca ve yüksek lisans tez çalışmamda, danışmanlık eden değerli öğretmenim; Prof. Dr. Bülent KURTİŞOĞLU’na, her zaman bilgi ve düşüncelerini paylaşarak destekleyen; Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN’e, Doç. Dr. Arda ERAVCI’ya, San. Öğr. Gör. Ahmet Turan DEMİRBAĞ’a, Öğr. Gör. Cumhuriyet SEVİNÇ’e, Arş. Gör. Hüseyin YÜCEBAĞ’a, Arş. Gör. Durmuş Ali ÖZTÜRK’e, alan hakkında görüş ve desteklerinden dolayı; Ahmet Turgut’a, Can Yeşilyurt’a, Deniz YILDIZ’a, Uğur ÖNÜR’e, Şakir Ozan Uygan’a, Abdil Ozan DEMİR’e, Mevlüt Demir’e, fotoğraf, video, ses kayıt ve teknik desteklerinden dolayı; Ahmet Rauf ÖZKUL’a, Tamer DAĞAŞ’a, alanda yardımcı kaynaklık eden; Burdur’un Yeşilova ilçesinden zurna sanatçısı Erol ACAR ve asma davul icracısı Mustafa ACAR’a, Burdur’un Bozlar Köyü’nden zurna sanatçısı Ahmet Çarkı’ya, Teke Guluman Zeybeği hakkında bilgi ve görüşlerini paylaşan; Burdur’un Yeşilova İlçesi Bayırbaşı Köyü’nden, yerel zurna sanatçısı Mustafa Acar’a, Burdur ili Karamanlı ilçesi Dereköy halkına, kişisel fotoğraf arşivlerini paylaşan; Burdur Çavdır Yazır Köyü halkına, sanat eğitim hayatıma katkılarından dolayı tüm hocalarıma ve her zaman yanımda olan sevgili aileme çok teşekkür ederim.

Ömer TURGUT

Antalya, 2024

ÖZET

TURGUT, Ömer. *Burdur İli Tefenni İlçesi Belkaya (Guluman) Köyü Teke Guluman Zeybeği'nin Geleneksel Oyun Tavrının Tespiti İncelenmesi ve İcrası*, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2024.

Geçmiş tarihlerde çok eski uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan bölgede günümüzde Yörük Türkmen Toplulukları yaşamaktadır. Teke Yöresi olarak bilinen Yörük, Türkmen ve konargöçer, yaylacı kültürünün yaşandığı alan, oyun ve müzik geleneğinin oluşmasında büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bu gelenek, usta çırak ilişkisi içerisinde, eskiden köylerde yapılan oda eğlenceleri ile yöre düğün ve etkinliklerinden taşıdıkları geleneksel ifadeleri içermektedir.

Bu çalışmada; Teke Guluman Zeybeği, geleneksel oyun ve oyun müziği tavrı üzerine inceleme, karşılaştırma ve tespitlerde bulunulmuş, amacın; geleneksel kültür ifadeleri içeren özelliklerin, unutulmaması, devam etmesi, özellikle; genç kuşak halk oyuncu ve müzisyenler tarafından icra edilerek, kültürel aktarıma katkı sağlaması gözetilmektedir. Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla; zeybekler, Teke yöresi yöntem, Teke Guluman Zeybeği ve Sonuç kısımlarından oluşmaktadır.

Anahtar Sözcükler:

Türk Halk Oyunları, Dans, Oyun, Müzik, Teke Yöresi, Zeybek, Guluman Zeybeği, Burdur.

ABSTRACT

TURGUT, Ömer. *Identification, Examination and Performance of the Traditional Game Attitude of Teke Guluman Zeybeği of Belkaya (Guluman) Village in Tefenni District of Burdur Province*, Master's Thesis, Ardahan, 2024.

Yoruk Turkmen Communities live in the region, which hosted ancient civilizations in the past. The area where Yoruk, Turkmen and nomadic transhumant culture is experienced, known as Teke Region, has had a great impact on the formation of the game and music tradition. This tradition includes traditional expressions carried over from local weddings and events, as well as chamber entertainments that used to be held in villages within the master-apprentice relationship.

In this study; Teke Guluman Zeybeği, traditional dance and game music style were examined, compared and determined, the aim was; The features that contain traditional cultural expressions should not be forgotten and continue, especially; It is intended to contribute to cultural transmission by being performed by young generation folk actors and musicians. Our study consists of five parts. These sections are respectively; It consists of Teke region, zeybeks, method, Teke Guluman Zeybek and conclusion parts.

Keywords:

Turkish Folk Dances, Dance, Game, Music, Teke Region, Zeybek, Guluman Zeybeği, Burdur.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	vi
ÖN SÖZ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
RESİMLER DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	2
ZEYBEKLER.....	2
1.1. ZEYBEK SÖZCÜĞÜ VE ANLAMI.....	2
1.2. ZEYBEKLERİN TARİFİ VE TANIMI	3
1.3. ZEYBEKLİK KURUMU VE TARİHÇESİ.....	4
1.4. ZEYBEK MÜZİK OYUN GİYİM VE KUŞAMI.....	8
1.4.1. Zeybek Müziği	8
1.4.2. Zeybek Oyunu	8
1.4.3. Zeybek Giyim ve Kuşamı.....	10
2. BÖLÜM	14
TEKE YÖRESİ.....	14
2.1. TEKE İSMİ İLE İLGİLİ YAZILI KAYNAKLARDA GÖRÜŞLER.....	14
2.2. TARİHTE TEKE YÖRESİ	15
2.3. TEKE YÖRESİ KÜLTÜREL ALANI	16
2.4. TÜRK HALK MÜZİĞİ TÜRLERİ.....	17

2.5. TEKE YÖRESİ MÜZİK TÜRLERİ.....	17
2.6. TEKE YÖRESİ ZEYBEKLERİNE BİR BAKIŞ	18
2.6.1. Müzik Yapısı	35
2.6.2. Oyun Yapısı.....	36
2.6.3. Giyim ve Kuşam.....	36
3. BÖLÜM	39
YÖNTEM.....	39
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	39
3.1.1. Alan Araştırması.....	39
3.1.2. Literatür Taraması	39
3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ	39
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	40
3.4. VERİLERİN ELDE EDİLİŞİ VE ANALİZİ.....	40
4. BÖLÜM	41
TEKE GULUMAN ZEYBEĞİ.....	41
4.1. KAVRAMSAL ARKA PLAN	41
4.1.1. Burdur'un Tarihçesi	41
4.1.1.1. Tefenni İlçesi ve Belkaya (Guluman) Köyü Hakkında	43
4.1.2. Guluman'lı Mevlüt Çelik'in Yaşamı.....	44
4.1.3. Ahmet Turgut'un Yaşamı.....	45
4.2. TEKE GULUMAN ZEYBEĞİ'NİN GELENEKSEL OYUN TAVRI.....	46
4.2.1. Teke Guluman Zeybeği Oyun Hareket Özellikleri Hakkında.....	48
4.2.2. Teke Guluman Zeybeği Oyun Analizi.....	49
4.2.2.1. Teke Guluman Zeybeği Oyun Figür Adları ve Sıralaması.....	49
4.2.2.2. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Kasketli Oyuncu)...	51
4.2.2.3. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Beyazlı Oyuncu)...	52
4.2.3. Teke Guluman Zeybeği Oyun Müziği Ezgisi	53
4.2.3.1. Teke Guluman Zeybeği İsim Tespiti Hakkında.....	53
4.2.3.2. Teke Guluman Zeybeği Notası.....	55

4.2.3.3. Teke Guluman Zeybeği (Ahmet Turgut'un Yorumu) Notası.....	56
4.2.4. Teke Guluman Zeybeği Asma Davul Ritim Notası.....	57
4.2.5. Teke Guluman Zeybeği Giyim ve Kuşamı Hakkında	59
SONUÇ	65
KAYNAKÇA	67
EKLER	70
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU	70
EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYET FORMU	71
EK 3. GÖRSEL VE İŞİTSEL İÇERİKLER	72
ÖZ GEÇMİŞ.....	73

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Zeybekliğin Tarifi Ve Tanımı, Erişim Adresi: (https://interaktif.trthaber.com/2022/zeybekler/).....	3
Resim 2. Zeybek Giyim ve Kuşamı, (Yörük Ali Efe'ye ait görsel), Erişim Adresi: (https://interaktif.trthaber.com/2022/zeybekler/).....	10
Resim 3. Zeybek Giyim ve Kuşamı, (Demirci Mehmet Efe'ye ait görsel), Erişim Adresi: https://ankaenstitusu.com/wp-content/uploads/2018/02/Demirci-Mehmet-Efe.jpg	11
Resim 4. Zeybek Giyim ve Kuşamı, (Yörük Ali Efe ve Torbalı'lı Abdullah Efe'ye ait görsel), Erişim Adresi: https://www.facebook.com/photo/?fbid=981574788715167&set=a.191343011071686	12
Resim 5. Teke Yöresi Halk Oyunu Erkek Giyim ve Kuşam Örneği, (Çine, Hamit. 1989. Burdur'dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	37
Resim 6. Teke Yöresi Halk Oyunu Kadın Giyim ve Kuşam Örneği, (Çine, Hamit. 1989. Burdur'dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	38
Resim 7. Burdur ili Çavdır ilçesi Yazır Köyü, (1965-1975 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek Giyim-Kuşam Örneği 1), Ömer Turgut kişisel arşivi.....	60
Resim 8. Burdur ili Çavdır ilçesi Yazır Köyü, (1965-1975 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek Giyim-Kuşam Örneği 2), Ömer Turgut kişisel arşivi.....	61
Resim 9. Burdur ili Çavdır ilçesi Yazır Köyü, (1985-1995 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek Giyim-Kuşam Örneği 3), Ömer Turgut kişisel arşivi.....	62
Resim 10. Burdur ili Bucak ilçesi Kestel Köyü, (1990-1995 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek Giyim-Kuşam Örneği 4), Ömer Turgut kişisel arşivi.....	63
Resim 11. Burdur ili Çavdır ilçesi Yazır Köyü, (2020-2024 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek Giyim-Kuşam Örneği 5), Ömer Turgut kişisel arşivi.....	64

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Zeybek Müziği Üç Dereceli Gruplandırma, Öztürk, O. M. 2006. Zeybek Kültürü ve Müziği. İstanbul: Pan Yayıncılık.....	8
Şekil 2. Teke Yöresi Kültürel Alanı, Erdem, F. 1998. “Teke Yöresi Halk Müziğinden Seçilmiş Ezgiler Üzerine Analitik Çalışmalar” Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.....	16
Şekil 3. Al Yazmamı Düreyim Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Sayfa, Erişim Adresi: (https://www.repertukul.com/AL-YAZMAMI-DUREYIM-2603).....	19
Şekil 4. Al Yazmamı Düreyim Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Sayfa, Erişim Adresi: : (https://www.repertukul.com/AL-YAZMAMI-DUREYIM-2603).....	20
Şekil 5. Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 1.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	21
Şekil 6. Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 2.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	22
Şekil 7. Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 3.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	23
Şekil 8. Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 4.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	24
Şekil 9. Avşar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	25
Şekil 10. Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Çeşitleme 1.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	26
Şekil 11. Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Çeşitleme 2.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	27
Şekil 12. (Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Çeşitleme 1.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	28
Şekil 13. (Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Çeşitleme 2.Sayfa, (Çine, Hamit. 1989. Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası).....	29
Şekil 14. Kızılhisar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Sayfa, Erişim	

Adresi: https://www.repertukul.com/ARABAYA-DAS-KOYDUM-Kizilhisar-Zeybegi-3522	30
Şekil 15. Kızılhisar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Sayfa, Erişim Adresi: https://www.repertukul.com/ARABAYA-DAS-KOYDUM-Kizilhisar-Zeybegi-3522	31
Şekil 16. Turgut, Ömer. 2020 “Kıvrak-Kırık Teke Yöresi Zeybeklerinden Karayılan Recep Yörük’ün İcra Ettiği Kesinti-Bozova Zeybeği’nin İncelenmesi ve İcrası, Lisans Bitirme Çalışması, İstanbul Teknik Üniversitesi.....	32
Şekil 17. Teke Guluman Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri.....	33
Şekil 18. Burdur Mülkî İdare İl Haritası, Erişim Adresi: https://www.harita.gov.tr/urun/burdur-mulk-idare-il-haritasi/433	41
Şekil 19. Tefenni İlçe Haritası, Erişim Adresi: http://www.tefenni.gov.tr/fotograflar...	43
Şekil 20. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Kasketli Oyuncu).....	51
Şekil 21. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Beyazlı Oyuncu).....	52
Şekil 22. Teke Guluman Zeybeği Notası.....	55
Şekil 23. Teke Guluman Zeybeği Notası (Ahmet Turgut’un Yorumu).....	56
Şekil 24. Teke Guluman Zeybeği Asma Davul Ritim Notası.....	58

GİRİŞ

Türk Halk Oyunları'nın önemli iki unsuru müzik ve oyundur. Zeybek oyunlarında da bu durum aynı şekilde geçerlidir. Zeybek oyunları genellikle doğaçlamaya müsait, oyuncunun içinden geldiği gibi icra ettiği oyunlar olduğu için, müziğin de oyuncuya etkisi oldukça büyüktür. Müzisyen ne kadar iyi çalarsa, oyuncunun da iyi oynama olasılığı o kadar yüksek, ayrıca oyuncu ne kadar iyi oynarsa, müzisyenin de iyi çalma olasılığı o kadar yüksektir.

Teke Yöresi, Yörük, Türkmen ve konar-göçer (yaylacı) kültürü özelliklerinin yoğun yaşandığı bir alan olmasından dolayı, zeybek oyunları içerisinde de kendine has özellikleri barındırmaktadır. Zeybek oyunları içindeki Teke Yöresi karakterli zeybek oyunlarından birisi de yüksek lisans tezi çalışmamıza konu olan Teke Guluman Zeybeği'dir. Teke Guluman Zeybeği oyun müziği eserinin, ilk çıkış yeri ve kaynağı olarak gösterilen, yerel zurna sanatçısı; Burdur ili Tefenni ilçesi Belkaya (Guluman) Köyü'nden, Guluman'lı Mevlüt Çelik ustadır. Teke yöresi kültürel alanı içinde; geleneksel müzik ve oyun kültürünü, devam ettirmekte olan birçok yerel sanatçı yaşamış ve yaşamaktadır. Çalışmamız içerisinde incelemelerde bulunduğumuz kaynaklarda; geleneksel oyun ve oyun müzik yapısını oluşturan tavrın, Teke yöresi içindeki birçok yerel müzisyen ve oyuncuların icraları sonucunda belirginleşmekte ve çeşitliliğin tespit edilmesini sağlamaktadır.

Geleneksel oyun kavramını; dokusuna ve doğasına uygun niteliklerde kendiliğinden gelişen ve değişen bir yapı olarak görmek, kültürel aktarımın ise; yerel ve kültürel hafızaya uygunluğu süresince, kendi içinde süre gelen usta çırak eğitimi ve oyunun icra edildiği ritüellerin devam etmesi yoluyla sağlanabileceğinden söz edebiliriz.

Geleneksel oyun tavrı olarak ifade ettiğimiz kavram; birbiriyle bağlantılı, birbirini tamamlayan 'tavır ve karakter' sözcüklerinin anlamları etrafında birleşmektedir. Tavrı sözcüğü; davranış biçimi, karakter sözcüğü ise; bir kişi veya topluluğu, diğerlerinden ayıran temel belirti, davranış biçimini belirleyen kendine has özellik, anlamlarını içermektedir. Geleneksel oyun tavrının oluşumunda; hareket hafızası ve kültür, tıpkı oyun ile müzik unsurları gibi birbirini tamamlayan iki önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. BÖLÜM

ZEYBEKLER

1.1. ZEYBEK SÖZCÜĞÜ VE ANLAMI

Araştırmacılar tarafından, günümüze kadar, zeybek sözcüğü ve anlamına yönelik, birçok görüşten bahsedilmiştir. Bu görüşlere Öztürk (2003) tarafından çalışmasında şu şekilde yer verilmiştir:

- “a)“Zor” kullanmaları nedeniyle “zorba”dan (Şakir-Tarihsiz);8
- b)Arapça'da “civa gibi” anlamında, “zibak, zeybak”tan (Üsküp 1988);
- c) Şarap tanrısı Dionyssos’a tapan “Bakkha”lar ve Roma döneminde bunlarla ilişkisi olduğu düşünülen “ibakkhi”lerden (Kabağaçalı 1984,1985);
- ç) Kimi Yunan araştırmacıların iddia ettiği şekliyle “Zeus” ve “bekos” (ekmek) kelimelerinin birleşiminden (Kabağaçalı 1984, 1985);
- d) Türkçe’de, “cesur” anlamına gelen “saybak”tan (Gazimihal 1948b);
- e) Tımar sahibi olup, çeşitli nedenlerle isyan etmiş asker olarak “sipah”tan (Uluçay 1968);
- f) “Anlayışlı” ve “sağlam” anlamında “sağ-bek”ten (Bayındır 1964);
- g) Uc, hudut bekçileri anlamıyla “sekban-seğmen”den (Şapolyo 1954);
- h) Asya’dan gelmiş oldukları itibarıyla “Özbek’ten (Arsunar 1953);
- ı) Türkçe’de “subay” anlamına “sü-bek” ya da “kol beyi” anlamında “zeyl-i beğ”den (Türkoğlu (Ed. Yavi) 1991) gelmektedir” (Öztürk, 2003, s. 89).

1.2. ZEYBEKLERİN TARİFİ VE TANIMI

Resim 1. (Sol tarafta bulunan kişinin Çakırcalı Mehmet Efe olduğu düşünülen fotoğraf)¹

Zeybeklerin tanımı ve tarifi hakkındaki bilgi ve görüşlere yönelik Öztürk (2006) çalışmasında; Ahmet Vefik Paşa'nın, "Hafif tüfenkçi asker. Devlet-i selçukiye zamanında Teke ve Aydın tarafından Mısır'a celbolunan zeybek. Zaptiye askeri. Hala oraların ahalisine deniyor" diyerek bahsettiği örneğe değinmektedir (Öztürk, 2006, s. 87).

¹ Zeybekliğin Tarifi Ve Tanımı, (sol tarafta bulunan kişinin, Çakırcalı Mehmet Efe olduğu düşünülen fotoğraf), Erişim Adresi: <https://interaktif.trthaber.com/2022/zeybekler/>

Zeybeklerin tanımı ve tarifi hakkındaki bilgi ve görüşlere yönelik ikinci bir örnekte Öztürk (2006); Şemseddin Sami'nin, "Hafif silahlı ve muhafaza-i asayişe memur eski bir sınıf asker. Selçukiler zamanında böyle bir askeri terkiyetmiş olan Aydın ve Hüdavendigâr ahalisi ki 'efe' denmekle maruf olup garip kıyafetleri vardır" diyerek bahsettiği ifadeye değinmektedir. (Öztürk, 2006, s. 87).

Zeybeklerin tanımı ve tarifi hakkında bilgi ve görüşlere yönelik başka bir örnekte Öztürk (2006); Rıza Tevfik'in, "Padişahın doğum ve cülus günlerine rastlayan kutlu günlerde, askere oyun için müsaade verilir....Oynayanlar Nazilli taburundan olup çok süslü giyinmiş ve Trablus sarılı külahlarından vazgeçtik, en ufağı bir metre seksen beş boyunda delikanlılardı" diyerek bahsettiği ifadeye değinmektedir (Öztürk, 2006, s. 89).

1.3. ZEYBEKLİK KURUMU VE TARİHÇESİ

Zeybeklik tarihinden; Cumhuriyet dönemi öncesi, Zeybeklik kurumunda önemli ve büyük değişikliklere yol açan Milli Mücadele yılları ve Cumhuriyet dönemi olarak bahsetmek, Zeybeklik kurumu ve tarihinin başlangıç ve sonucuna kadar olan sürecini sırasıyla izlememize ışık tutacaktır.

Zeybekliklerin yoğunluklu olarak yaşamış olduğu coğrafi bölge olan Batı Anadolu, zeybeklik tarihinin oluşum sürecinde önemli bir etken olmaktadır. On dokuzuncu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun izlemiş olduğu ekonomik politikalar ve bu politikaların özellikle Batı Anadolu'da yaratmış olduğu düzen ve adaletin sağlanamaması sonucu, halkın kötü yaşam koşullarıyla birlikte birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Yetkin (2019); Osmanlı İmparatorluğu'nun, on altıncı yüzyıl süresince, idaresi altındaki birçok bölgede isyan ve eşkıyalık faaliyetlerinin artışı ile bu faaliyetlerin on altıncı yüzyılın ortalarına doğru, eski Anadolu Türkmen Beylikleri olan; Teke, Hamit, Saruhan, Aydın ve Menteşe vilayet sancaklarında da baş göstermekte olduğuna değinmiştir (Yetkin, 2019, s. 52).

Gerçekleşmekte olan bu olayların nedenlerine yönelik Yetkin (2019); I. Süleyman'ın oğlu Şehzade Bayezid olayı ve dünya siyasetindeki hamleleri sonrasında ekonomik bozulmaların gerçekleşmesiyle halkın, devlet idaresinin ve gücünün kendilerinden tarafa olmadığı inancıyla eşkıya ve isyan gurupları olan çetelerle temasta bulunarak onlara katılmakta olduğundan bahsetmektedir (Yetkin, 2019, s. 52).

Halkın yaşam düzenini etkileyen durumların, neden ve sonuçlarına yönelik ifadesinde Yetkin (2019); ekonomik durumun kötüleşmesi, işsizlik, Osmanlı kolluk güçlerinin ve eşkıya çetelerinin baskılarından dolayı, Batı Anadolu'daki köylü halkın, tarım ve hayvancılık yapmaya çalıştıkları topraklarını bırakarak, vilayet merkezlerine göç etmek zorunda kalmış olduklarından, bu durumun da büyük vilayet merkezlerinin nüfusunda artışa, köy ve kırsal alanlarda ise azalışlara yol açarak, işsizliğin ve düzensizliğin artış göstermesine neden olduğundan bahsetmektedir (Yetkin, 2019, s. 52).

Göç ve eşkıyalık faaliyetleri hakkında, Uyanık ve Özçelik (2014) ile Yetkin (2019); Osmanlı İmparatorluğu'nun, on altıncı yüzyıl süresi boyunca, Akdeniz'deki yayılmacı hamlelerinden birisi olarak görülen denizcilik faaliyetlerinin haricinde; Teke, Hamit, Aydın, Saruhan ve Menteşe vilayetlerinden göç etmek zorunda kalmış ve çoğunluğu köylü, Batı Anadolu Türk gençlerinin, Cezayir Korsanları olarak adlandırılmakta olan Türk korsan güçlerine katılarak, deniz eşkıyalığı faaliyetleriyle geçimlerini sağlamaya çalıştıklarına değinmektedirler (Uyanık ve Özçelik, 2014, s. 2; Yetkin, 2019, s. 53).

On altıncı yüzyılın sonlarına doğru olan süreçte, yaşanan durumlarla ilgili Yetkin (2019); geçimlerini deniz eşkıyalığı ile sağlayan, işsiz Batı Anadolu Türk gençlerinin, yeni bir iş kolu bularak, iç düzensizlik durumlarından biraz uzaklaşmış olsalar da, güçsüzleşen korsan faaliyetleri sonucunda; Ege'ye geri dönerek, yaşamakta oldukları vilayet, kasaba, köy, yerleşim ve iş alanlarına yönelik kara eşkıyalığına devam ederek, Batı Anadolu'daki eşkıyalık hareketlerinin başlangıç adımlarına, tarihsel açıdan kaynak teşkil ettiğinden bahsetmektedir (Yetkin, 2019, s. 53).

On dokuzuncu yüzyılın ortalarına doğru olan süreçle ilgili bilgi ve görüşlerinde, İncalcık (2023) ve Yetkin (2019); Osmanlı İmparatorluğu'nun, İngiltere ile 1838 yılında yapmış olduğu ticaret anlaşması, Osmanlı'nın dünya ticareti içerisinde olmaya çalıştığı ancak kapitalist ülkelerin diplomasisi yönünde hareket etmek zorunda kalıp, sanayileşme hamlelerinin tek taraflı işlemesiyle, giderek yarı sömürge sürecinin de başlamasına neden olduğu, bu duruma örnek olarak; anlaşmanın farklı bir politik hamlesi olan alt yapı ve demiryolu sistemlerinin kurularak Aydın'dan, İzmir limanına, Ege Bölgesi'nde üretilen tarım ürünlerinin ihraç edilmesi durumlarına değinmektedirler (İncalcık, 2023, s. 54; Yetkin, 2019, s. 24).

Osmanlı'nın, köylü ve çiftçi bölge halkına yönelik, başarısız tarım politikaları ile adaletsiz vergi dağılımına yönelik neden ve sonuçlara ilişkin Yetkin (2019); halkın ağır

vergiler altında ezilerek, ürettikleri ürünlerin yerine, yeni üretim koşullarını yaratmalarının günden güne zorlaşması, dolayısıyla sosyal huzursuzluğun baş göstermesinin yanında, bir de uzun yıllar süren askerlik hizmetinden kaynaklanan, aile yaşamları ve düzenlerinin dağılmasıyla sonuçlanmakta olan durumlardan bahsetmektedir (Yetkin, 2019, s. 29).

Osmanlı'nın askere çağırma sistemi hakkında Yetkin (2019); vergi memurları, zaptiyeler, kadı, muhtar ve köydeki imamlar aracılığıyla, adaletsiz bir biçimde asker toplama sistemine dönüşmüş olan sistemin içerisinde; gayrimüslimlerin, askerlik görevinden muaf olabilmek için karşılığında cizye olarak adlandırılan vergiyi ödedikleri, bölgede yaşayan ve askerlik kurasına denk gelen müslüman zenginlerin ise rüşvet vererek bu görevden muaf olduklarından bahsederek; yoğunluklu olarak asker toplanan bir bölgeye dönüşen Batı Anadolu ve özellikle Ege Bölgesi'nde yaşayan yoksul, müslüman köylü halkının, sömürü düzenine dönüşen asker toplama sistemi içerisinde; görev süresi beş ile yedi yıl arasında belirlenen, fakat bu görev süresinin sonunda tekrar askere alınarak, on beş veya daha uzun yıllar askerlik yapmak zorunda kaldıkları, ilkel bir durumla karşı karşıya geldiklerini ifade etmektedir (Yetkin, 2019, s. 32).

Osmanlı'nın askerlik sisteminin sonuçları hakkında Yetkin (2019); köylü halkın bu durum karşısında, yılmış bir şekilde askerliğe alınmamak için dağlık bölgelere kaçarak çareler aramakta olduğunu, yakalanarak askere gönderilenlerin ise, bir biçimde askerden kaçarak firari duruma düştüklerini, bu durumların yanında; peşi sıra süren savaşların bir yenisi olan Osmanlı ile Rus savaşından alınan yenilginin de etkisiyle; Ege Bölgesi'nde, askerden kaçan ve kaçmakta olan gençlerin, isyan ederek dağlardaki çetelere kızan olarak katılmaya başladıkları bir dönem olduğundan bahsetmektedir (Yetkin, 2019, s. 33).

Yirminci yüzyılın başlarına kadar olan süreçte birçok efe ve zeybek gurupları var olmuştur. İlk olarak Hobsbawm (1995) tarafından ifade edilmiş olan; "sosyal eşkıya" kavramı ve kişisindeki, eşkıya ile arasındaki ayırt edici özelliklerinin, zeybek ve zeybeklik kurumunun durumu ve tanımlanışı açısından bizlere yol gösterici olacaktır.

Sosyal eşkıya hakkında Hobsbawm (1995); sosyal eşkıyanın kanun dışına çıkmasının nedeninin, adaletsizliğin sonucundan kaynaklanıp, otorite gereğince suç sayılan eylemleri dolayısıyla yargılanıp ceza aldıkları durumlar olduğunu, halka karşı suç işleyen ve halk tarafından cezalandırılan kimseler olmadığından, kendilerinin savunma

ve intikamlarını almak dışında insan öldürmemekte ve baskın yapmamakta olduklarını, adaletsizliğe karşı çıkarak varlık sahibi ve zenginlerden alıp, yoksul ve muhtaçları gözeterek onlara dağıtmakta olduklarını, hayatta kaldıkları durumda, bölge insanı ve halkı tarafından onurlu bir kişi olarak görülerek, halkı ile yaşamaya devam eden kişiler olduklarından, halk tarafından her zaman hayranlık beslenen ve destekte bulunan kişiler olduklarının yanı sıra; sosyal eşkıya gurubu içindeki üyelerin hiçbir şekilde karşısındaki otoritelerden yana bulunmayacağı için yalnızca hainlik sonucu öldürülebileceklerini, halkın onlardan; yenilmez, üstün güçlü gibi düşüncelerle efsaneleştirerek bahsettiğinden, adaletli davranan devlet yöneticilerinin değil, köylüyü ve halkı ezmeye yeltenen güçlere karşı olduklarından bahsetmektedir (Hobsbawm, 1995, s. 34).

Sosyal eşkıya kavramının içermekte olduğu bu karakter ve tavırların zeybek kavramı için de birebir örtüşmekte olduğu görülmektedir. Zeybeklik tarihinin başlangıcından günümüze kadar isimlerini çokça duyduğumuz, kendi hikayeleriyle birçok efe, zeybek ve zeybek çetesi yaşamıştır. Her bir efe ve zeybeğin kendi adlarının yanında, ünlendikleri mahlasları olduğu gibi, zeybek çetelerinin de adları ve ünlendikleri mahlasları olmaktadır. Bu zeybek çetelerinin adları; genellikle kendi hiyerarşisi içindeki lideri olan efenin adı, birçok durumdan dolayı ikinci bir ad haline dönüşen mahlasları, mesleği, köyü, boyu gibi tariflerle adlandırılmış ve hafızalarda yer etmişlerdir. Ünlü efe ve zeybek çetelerinden birkaçı olan; Atçalı Kel Mehmet Efe, Yörük Ali Efe, Demirci Mehmet Efe, Çakırcalı Mehmet Efe gibi zeybek çetesi liderleri, örnek verebileceğimiz ünlü efelerdendir. Yetkin (2019) tarafından çalışmasında bahsetmiş olduğu; Çakırcalı Mehmet Efe'ye bağlı taslak zeybek çetesi durumundaki Gerali (Kara Ali) ve Tekelioğlu adındaki zeybek çeteleri de kendi mahlas ve adlarını taşıyan zeybek çetelerine örnek verilebilir (Yetkin, 2019, s.115).

Yirminci yüzyılın başlarında oluşan kuvayi milliye hareketi ile birlikte birçok efe ve zeybek grupları Batı Anadolu'da komutanlık ve milis kuvveti olarak görevler üstlenmiş, düşman kuvvetlere karşı büyük bir kurtuluş mücadelesi vererek Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sürecinde önemli katkılar sağlamışlardır. Savaşın kazanılması ve Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte efeler, zeybekler ve zeybeklik kurumu faaliyetlerini sonlandırarak yeni toplumsal hayata geçiş yapıp yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Efeler, zeybekler ve zeybeklik kurumlarının son olarak kuvayi milliye hareketi ile yürütmüş ve başarılı olmuş oldukları faaliyetleri sonrası, derin bir sevgi ve saygı kazanmışlardır. Halk

zeybek kültürünü; tarihi, edebiyatı, birçok sanat dalı ve sanatın en güzel ifadelerinden biri olan; müzik ve halk oyunları içerisindeki yaratım ve üretimleriyle, yaşamaya ve yaşatmaya devam etmektedir.

1.4. ZEYBEK MÜZİK, OYUN, GİYİM VE KUŞAMI

1.4.1. Zeybek Müziği

Zeybek müziği genelde dokuz zamanlı müziklerden meydana gelmektedir. Zeybek müziği, sözlü, sözsüz ve ritmik özellikleri bakımından iki kısımda incelenebilir. Bu kısımları; ağır zeybekler ve yürük (kıvrak-kırık) zeybekler olarak belirtebiliriz. Bu belirtmiş olduğumuz gruplandırmanın yanı sıra, Öztürk (2006), “Zeybek müziği, sözlü ve çalgısal örnekleriyle, tempoları bakımından, “ağır” ve “yürük” olarak iki kısma ayrılmakta ise de, örnekler üzerinde yapılan incelemeler, üç dereceli bir gruplamanın daha elverişli olacağını göstermektedir” diyerek, ağır zeybekler, ağırca zeybekler ve yürük (kıvrak/hareketli) zeybekler olarak gruplandırmadan bahsetmektedir (Öztürk, 2006, s. 136).

-
1. Ağır zeybekler (40 < ♩ < 80 MM.);
 2. Ağırca zeybekler (80 < ♩ < 100 MM.)
 3. Yürük (/kıvrak/hareketli) zeybekler (♩ > 100 MM.)

Şekil 1. (Zeybek Müziği Üç Dereceli Gruplandırma)²

1.4.2. Zeybek Oyunu

Genellikle, Ege Bölgesi ve Batı Anadolu coğrafyasında oynanan bir oyun türüdür. Sadece erkeklerin oynadığı zeybek oyunları olduğu gibi, sadece kadınların oynadığı zeybek oyunları da mevcuttur. İlerleyen zamanla birlikte, erkek ve kadınların beraber oynadığı zeybek oyunları da görülebilmektedir. Genellikle doğaçlamaya müsait, tek, iki kişi ve daha fazla kişi ile icra edilen bir oyundur. Birden fazla kişi ile oynanan, zeybek oyunu icrası sırasında, oyuncular arasında birbiriyle bağlı oynama biçimi

² Zeybek Müziği Üç Dereceli Gruplandırma, (Öztürk, 2006, s. 136), Öztürk, O. M. (2006). Zeybek Kültürü ve Müziği. İstanbul: Pan Yayıncılık.

görülmemektedir. İstisna örneklere rastlanabilir. Zeybek oyunları düzenli figürlerden oluşmaktadır. Zeybek oyunlarında figürlere, genellikle sol ayakla başlandığı görülmekte olsa da, bu durum oyun ve oyuncu açısından bir kural ve kesinlik arz etmemektedir. Zeybek oyunları genellikle, gezenleme denilen; serbest veya düzenli ritmik adımlarla yürünülen ya da çeşitli pozlarda durularak gerçekleşen kısım ile başlar. Zeybek oyun figürlerinde, yöresel ifade ile isimlendirilen; kollu, kolsuz, atık, atılma, bağdaş, dolama, kırdırma, tüngüme, gibi sözcüklere rastlanılabilmektedir. Zeybek oyunu icrası sırasında, oyuncu; içinden geldiği gibi kendini oyuna odaklayan veya oyundan aldığı ya da alacağı, haz duyumuna yönelik, adına nara denilen bir takım sesler çıkarabilir. Günümüzde bu naraların, oyun düzenleyicileri tarafından sayılara bağlanarak, zeybek oyunu icrası sırasında, toplu bir şekilde ve aynı anda atıldıkları da görülebilmektedir. Zeybek oyunlarının, müzikal açıdan ifade edilerek ikiye ayrılmış olan; ağır ve yürük (kıvrak-kırık) zeybekler gruplandırması, oyun icrası açısından; yavaş ve hızlı gibi tempolar noktasında uyum ve benzerlikler gösterebilir.

1.4.3. Zeybek Giyim ve Kuşamı

Resim 2. (Yörük Ali Efe)³

³ Zeybek Giyim ve Kuşamı, (Yörük Ali Efe'ye ait görsel),
Erişim adresi: <https://interaktif.trthaber.com/2018/yoruk-ali/>

Resim 3. (Demirci Mehmet Efe)⁴

⁴ Zeybek Giyim ve Kuşamı, (Demirci Mehmet Efe'ye ait görsel), Erişim Adresi: <https://ankaenstitusu.com/wp-content/uploads/2018/02/Demirci-Mehmet-Efe.jpg>

Resim 4. (soldan sağa Yörük Ali Efe ve Torbalı'lı Abdullah Efe)⁵

Zeybek giyim ve kuşamı; halkın yaşadığı coğrafya, toplumsal yaşamlarındaki olayların zaman içinde çeşitli süreçlerden geçip sentezlenerek oluşan imgelerin bir anlam dünyası oluşturduğu motifler, desenler, renkler, dolayısıyla tüm bu değerleri üzerine giyinerek kendileri için birer üniformaya dönüşmüş olduğu günden bu günlere bir halk kültürü eseri ve halk oyunları giyim-kuşamı olarak yerini almaktadır. Zeybek giyiminde, baş kısmına giyilenler; içerisinde terlik denilen bir tür kumaş bulunan keçe fes, kalıplı fes veya börk ve bu başlığın etrafında sarılı ya da dikili bir şekilde bulunan kefiye, oya ve püskül parçalarından oluşan bir tür başlıktır. Boyun kısmına giyilen; boyun dolağı adı verilen, düz veya uçlarında püsküller bulunan kumaş giyim parçasıdır. Vücudun üst bölümüne giyilenler; işlik adı verilen gömlek, onun üzerine camedan adı verilen kolsuz bir tür yelek veya uzun kollu camedan ve son olarak üzerinde kanadı andıran bir parça bulunan cepken veya sallama adı verilen giyim parçalarıdır. Vücudun üst bölümünde bu parçaların ön yüzüne giyilen veya takılanlar; köstek saat, kütüklük adı verilen kemerli

⁵ Zeybek Giyim ve Kuşamı, (Yörük Ali Efe ve Torbalı'lı Abdullah Efe'ye ait görsel), Erişim Adresi: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=981574788715167&set=a.191343011071686>

omuzdan gövdeye dolanan bir çeşit deri cüzdan, fişeklik, koluna boynuna taktığı muska veya pazıbent adı verilen giyim-kuşam parçalarıdır. Vücudun alt kısmına giyilenler; iç donu, uçkur, kara don, kısa don, aba isimleri verilen giyim parçalarıdır. Bel kısmına giyilen yorgan kuşak, dolgu kuşak, şal kuşak, Trablus kuşak ve kolon kuşak gibi giyim parçalarıdır. Bel kısmına giyilen, kuşanılan ve takı olarak bulunanlar; giyilmiş olan kuşakların üzerine kuşanılan, deriden yapılan ve kemerli formda olup beli dolanarak kuşanılan silahlık, uzun veya kısa namlulu ateşli silahlar, kama, hançer, yatağan gibi kesici aletler, yağlık denilen ve birden fazla bulunabilen mendiller, tütün tabakası, kav denilen bir çeşit çakmak, maşa adı verilen ve kesici aletleri bilemeye yarayan bir çeşit bileme aleti, kubur adı verilen ve kesici aletlerin ya da ateşli silahların bir çeşit ağızlığı olarak kullanılan veya içerisine barut koyulan deri kap, tesbih gibi parçalardır. Alt bacak kısmı olan, dizden aşağısına giyilenler; tozluk ve dolak adı verilen parçalardır. Ayak kısmına giyilenler ise; çorap, pabuç adı verilen bir çeşit ayakkabı, kayalık çizme ve körüklü çizme parçalarıdır.

2. BÖLÜM

TEKE YÖRESİ

2.1. TEKE İSMİ İLE İLGİLİ YAZILI KAYNAKLARDA GÖRÜŞLER

Teke sözcüğü ve isminin nasıl ve nereden geldiği hakkında çeşitli görüşler vardır. Türklerin, artan Moğol istilasını ve yeni bir yurt arayışı sürecinde Orta Asya'dan başlayan göçleri, Selçuklu Devleti'nin Antalya'da hakimiyetini sağlaması ile birlikte bölgeyi türkleştirmek adına soydaşları olan Türk boylarını bu bölgeye yerleştirmişlerdir. Ayrıca Teke boyunun kimler olduğu, nereden geldiği ve halen yaşamakta olduğu başka bölgeler hakkında Ataniyazov (1999); "Büyük Türkmen boylarından biri olan Teke boyu mensupları, günümüzde Ahal ve Marı vilâyetlerinin asıl halkını meydana getirmekte ve Gızılbat'tan Murgap ırmağının kıyılarına kadar geniş bir coğrafyada yaşamaktadırlar" diyerek bilgiler vermektedir (Ataniyazov, 1999, s. 10).

Teke isminin nereden geldiği ve kimlerden dolayı kullanıldığı hakkında Armağan (2002); on dördüncü yüzyıl ve devamındaki süreçte, Hamitoğulları'nın (Burdur), Antalya kolu içinde olan bölgenin, Osmanlı İmparatorluğu'na katılması sonrasında, Teke ili sancağı adıyla varlığını sürdürmesinden bahsederek, Selçuklu'ların, Antalya'yı fethi ve sonrasında bölgeye yerleştirilen Teke Türkmenlerinin, Orta Asyadaki; Harzem, Serash, Hive ve Merv bölgelerinde yaşayan eski bir Türkmen boyu olup, bir kısmının, Anadolu'da Rodos Adası karşısına yerleştirildiği ve yöreye Teke ili denildiği bilgisine değinmektedir (Armağan, 2002, s. 4).

Bu görüşün bir benzeri Tızlak (2008) tarafından şu ifadelerle bahsedilmektedir:

"Bu arada, o dönemde Türkistan'dan Anadolu'ya doğru, çok çeşitli faktörlerin de etkisiyle bir Türk göçü devam etmektedir. Selçuklu Devleti, iskân politikası sayesinde bu göç sürecini çok iyi yönetmiş ve bu çerçevede, aslen Türkistan'dan, Hive ile Merv şehirleri arasından gelen Türkmen grupları, Antalya ve civarına yerleştirilmişlerdir. Bu grupların en meşhuru ise, Teke Türkmenleridir" (Tızlak, 2008, s. 1).

Bir örnekte Armağan (2002); Lehçe-i Osmânî ve Kâmûs-i Türkî sözlüklerinde Teke kelimesinin, erkek keçi anlamında kullanılmış olduğundan, 1671 yılında bölgeye gelen Evliya Çelebi'nin, tekelerin çokluğundan dolayı yörenin bu ismi aldığı görüşünden bahsetmektedir (Armağan, 2002, s. 3).

Başka bir örnekte Armağan (2002); Teke adının, Selçuklu Devleti'nin yıkılışı sonrasında, Antalya bölgesinde hakimiyetini devam ettiren Teke Bey'den almış olabileceğini, Osmanlı içinde önemli şahısların yaşamlarına yönelik bilgilerin olduğu Sicill-i Osmanî' de, Selçuklu Devleti'nin yıkılışı sonrası süreçte, Teke Beyi'nin Antalya bölgesinde bağımsızlığını ilan etmesi ve ölümünden sonra soydaşları olan boy ve aşiretlerin burada beyliği devam ettirmesiyle birlikte, Antalya bölgesinin Teke ili adını taşıdığı bilgi ve görüşlerinden bahsetmektedir (Armağan, 2002, s. 3).

2.2. TARİHTE TEKE YÖRESİ

Anadolu'da Likya uygarlığının kurulup yaşadığı bölge olan Antalya, doğusunda Pamfilya, kuzeyinde Psidya Uygarlıkları ile komşu olan bir konuma sahiptir. İlk Anadolu uygarlıkları sonrasında birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan bu coğrafyada Helen ve Antik Yunan Medeniyeti, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklu Devleti, Anadolu Beylikleri, Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti dönemlerini görmüş ve Cumhuriyet ile birlikte Antalya ili olarak tarih sahnesinde yaşamaya devam etmektedir.

Selçuklu Devleti dönemi ve öncesi hakkında Armağan (2002); Antalya bölgesi sırasıyla Roma İmparatorluğu ve Bizans İmparatorluğunun merkez konumlarından birisiyken, I. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemi, 5 Mart 1207 yılında gerçekleştirilmiş olan fetih ile birlikte, Selçuklu Devleti hakimiyeti altına alınmış, bunun üzerine yerli bölge halkı ayaklanarak, 1215 yılında Kırışlılardan almış olduğu destekle, Antalya Türklerin elinden çıkmış, ancak I. İzzettin Keykâvus dönemiyle birlikte, 23 Ocak 1216 tarihinde yeniden geri alınarak, Türklerin yerleşmelerinin kalıcı hale getirildiğine değinmektedir. Armağan, 1243 yılı Köseadağ Savaşı sonucunda Anadolu Selçuklu'nun, İlhanlı nüfusu ve yönetimine girmesiyle dönemin Antalya valisi konumunda olan Teke Beyi, bağımsızlığını ilan ederek 1300 yılından, Osmanlı dönemi hakimiyetine kadar olan süreçte Teke Beyliği olarak varlığını sürdürdüğü bilgisine değinmiştir (Armağan, 2002, s. 1).

Teke bölgesinin, Osmanlı idaresine geçişi hakkında Armağan (2002), Osmanlı Devleti hakimiyeti altına, Yıldırım Beyazıt döneminde geçmiş olan Teke Bölgesinin; Ankara Savaşının ardından, Antalya ve Karahisar-ı Teke kısımları dışındaki bölgede, Karamanoğulları'nın hakimiyet kurduğu, dönemin Teke Beyi Osman Çelebi'nin, 1423

yılında gerçekleşen savaşta öldürülmesi sonucunda, Teke bölgesinin Osmanlı Devleti idaresi altına alındığı ve Teke ili sancağı konumuna taşınarak, Anadolu eyalet sistemi içine dahil edildiğinden bahsetmektedir (Armağan, 2002, s. 1).

2.3. TEKE YÖRESİ KÜLTÜREL ALANI

Şekil 2. (Teke Yöresi Kültürel Alanı)⁶

Çalışmamızın sınırlarında belirleyici olan Teke Yöresi, coğrafi araştırma ve incelemelerde, Antalya ile Muğla ilinin Fethiye ilçesi arasındaki bölgenin Teke Yarımadası ve Teke Platosu olarak adlandırılmaktadır. Bu coğrafi çalışmaların yanı sıra halk kültürü ve halk bilimi araştırmaları içinde Teke Yöresi, çoğunlukla Yörük-Türkmen toplulukların yaşamını sürdürdükleri ve kültürlerini yaşayarak yörenin kültürel karakteri ile geleneksel tavrının oluşmasında belirleyici bir unsur olmaktadır.

⁶Teke Yöresi Kültürel Alanı, (Erdem, 1998, s. 11)

Bir başka örnekte Erkan (2014); Teke Yöresi'ni, coğrafi olarak Teke yarımadasının Likya bölgesi ile kesiştiği alanın devamında, kapsamış olduğu kültürel alanın; Burdur ilinin tamamını, Antalya ilinin Korkuteli, Akseki, Manavgat, Alanya ilçelerini, Denizli ilinin Çameli, Acıpayam, Honaz ve Kızıllhisar ilçelerini, Muğla ilinin Fethiye ve Ortaca ilçelerini, Isparta ilinin Şarkikaraağaç ve Yalvaç ilçelerini, Afyon ilinin Başmakçı ve Dinar ilçelerini çevreleyen alan olarak belirtilmiştir (Erkan, 2014, s. 11).

2.4. TÜRK HALK MÜZİĞİ TÜRLERİ

Halk müziği türleri usûl yapısına göre üç başlıkta sınıflandırılmaktadır. Bunlar; uzun hava, kırık hava ve karma havadır. Uzun havalar bölgeden bölgeye farklı isimler ve özellikler barındırmaktadır.

Uzun hava; dizisi, seyri, aranağmesi belli olan ölçüsüz, usûlsüz, belli bir iç ritmi olan ezgilerdir. Bu tür içinde yer alan çeşitliliğe örnek olarak; Teke Yöresinde; Gurbet, Orta Anadolu ve Çukurova Bölgesinde; Bozlak, Güney Doğu ve Doğu Anadolu Bölgesinde; Hoyrat ve Doğu Karadeniz Bölgesinde; Yol Havası, örnekleri belirtilebilir.

Kırık Hava; dizisi, seyri, aranağmesi belli olan ölçülü, usûllü, ritimli ezgilerdir. Bu tür içinde yer alan, çeşitliliğe yönelik; Deyiş, Zeybek, Karşılama, Teke ve Bengi örnekleri belirtilebilir.

Karma Hava; usûlsüz bir sözlü ezgi ile başlayıp usûllü sazlı ezgiyle devam eden veya bunun tam tersi olarak icra edilen ezgilerdir. Bu tür içinde bulunan eserlere birkaç örnek olarak; Havalanma Telli Turnam, Ham Çökelek, gibi müzik eserlerinin yanında, Bozova Zeybeği Karayılan Oyunu, eseri de örnek olarak belirtilebilir.

2.5. TEKE YÖRESİ MÜZİK TÜRLERİ

Teke yöresi müzik türleri içerisinde; ağır ve kıvrak teke yöresi karakterli zeybekler, ağır ve kıvrak teke yöresi karakterli kesinti zeybekleri, Teke zortlatmaları, kabaardıç, gurbet havaları, boğaz havaları ve dımıdan havaları bulunmaktadır. Ayrıca bu türlerin dışında yörede; gelin ağlatma, okucu karşılaması, toplantı havası ve güreş havası müzikleri ile düz, kırık ve sürüdekk isimleri verilen müzikler de bulunmaktadır.

2.6. TEKE YÖRESİ ZEYBEKLERİNE BİR BAKIŞ

Teke Yöresi zeybek oyunları içerisinde bir çeşit geleneksel oyun kurulumunu ifade etmekte olan, Kesinti Zeybek Havaları (Gurbet Kesintisi) hakkında Çine (1989); “Diğer zeybek oyunlarından bir farkı olmayan bu oyun havalarına ‘kesinti’ denmesinin nedeni, hüznü veren, acıklı ve dokunaklı türkü ve gurbet havalarının sonuna, türküler oluşup, anonimleştikten sonra, türkülerin dizeğine (ayağına) uygun bir zeybek havasının bağlanmasıdır” diyerek bilgiler vermiştir (Çine, 1989, s. 94).

Kesinti kavramı; oyun ve oyun müziği eserinin, öncesinde ve sonrasında, başlangıcından bitişine kadar, icra edilen eserin; geleneksel karakteri, tavrı, yapısı hakkında bilgiler veren bir kavramdır. Teke Yöresi halk oyunları türlerinden; ağır ve kıvrak zeybekler ile teke zortlatması oyun ve oyun müziği eserleri, genellikle kesinti kavramı içerisinde gerçekleşmektedir. Kesinti kavramı, yöre insanının kendiliğinden süregelen bir çeşit geleneksel oyun kültürü yapısının ifadesidir. Kesinti kavramı, teke yöresi halk oyunları türleri içindeki; ağır ve kıvrak zeybekler ile teke zortlatması oyunlarının öğretimi veya sahnelenmesi sürecinde; araştırmacı, eğitmen, koreograf, sahne ve sanat yönetmenleri açısından da bir anlamda geleneksel oyun dramaturjisi niteliği taşımaktadır.

Teke Yöresi içindeki ağır ve kıvrak zeybek eserlerinin, oyun ve oyun müziği icralarının başlangıcında, kesinti kavramı ile ifade ettiğimiz birinci bölüm olan kesinti kısmı; sözlü veya sözsüz, belirli veya serbest ritimli gurbet havaları, karşılama veya yöresel bir açış müziği şeklinde olabilir. Ardından gelen yöresel ifadeyle oyun ya da saz kısmı olarak ifade edilen oyun havası (kırık hava) bölümü; sözlü veya sözsüz olabilir, ancak belli bir ritme sahip olmalıdır.

Ağır ve kıvrak teke yöresi zeybek oyun eserlerinden; kesinti kısmı sözlü ve belli bir ritme sahip olup, oyun kısmı sözsüz olan eserlere örnek olarak; Al Yazma Zeybeği, Avşar Zeybeği, Serenler Zeybeği ve Kızılhisar Zeybeği eserlerini belirtebiliriz.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAVINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No:2603
İNCELEME TARİHİ : 22-11-1984

DERLEYEN
TALİP ÖZKAN

DERLEME TARİHİ
-1960-

VÖRE
DENİZLİ-ACIPAYAM

KİMDEN ALINDIĞI
İBRAHİM USTA

AL YAZMAMI DÜREYİM (KIRIK TAVAS)

NOTAYA ALAN
MUSTAFA HOSSU
TALİP ÖZKAN

SÜRESİ : (♩ = 90)

AĞIR

AL YA Z MA M MI DAL
AL YA Z MA M MI DAL

DÜ DA RE KAL Yİ DI M A MAN MAN
A MAN MAN

AC KA PI RI M (Saz... L) Gİ DA RE KA L
Gİ DA RE KA L

Yİ DI M U Yİ YU KI U LA
U Yİ YU KI U LA

YA SI N SA ME R BE Nİ NE
YA SI N SA ME R BE Nİ NE

A MAN YAR OL DU GU N A MAN SER HO ŞU M NE R
A MAN SER HO ŞU M NE R

Bİ DE LE KA L Yİ DI M
Bİ DE LE KA L Yİ DI M

Şekil 3. (Al Yazmamı Düreyim Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Sayfa)⁷

⁷ Al Yazmamı Düreyim Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Sayfa, Erişim Adresi:
<https://www.repertukul.com/AL-YAZMAMI-DUREYIM-2603>

AL YAZMAMI DÜREYİM
(KIRIK TAVAS)
(Sahife - 2)

—1—
AL YAZMAMI DÜREYİM
AMAN AÇ KAPIYI GİREYİM
UYU, UYAN, SAR BENİ
AMAN YAR OLDUĞUN BİLEYİM .

—2—
AL YAZMAM DALDA KALDI
AMAN GÖZLERİM YOLDA KALDI
YIKILASI MEYHANE
AMAN SERHOŞUM NERDE KALDI .

—3—
KÖPRÜNÜN ALTI GERİZ
AMANIN ÜSTÜNDEN GECİVERİZ
ZALİM BABAN VERMESSE
HAYDİ DAĞLARA GAÇİVERİZ .

Şekil 4. (Al Yazmamı Düreyim Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri
2.Sayfa)⁸

⁸ Al Yazmamı Düreyim Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Sayfa, Erişim Adresi:
<https://www.repertukul.com/AL-YAZMAMI-DUREYIM-2603>

AVŞAR BEYLERİ
(Gurbet havası- Çeşitleme)

kaynak kişi
Faik İnce

Derleyen
Hamit Çine

246

Şekil 5. (Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 1.Sayfa)⁹

⁹ Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 1.Sayfa, (Çine, 1989, s. 246).

Avşar beyleri
2

247

Şekil 6. (Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 2.Sayfa)¹⁰

¹⁰ Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 2.Sayfa, (Çine, 1989, s. 247).

Avşar beyleri
3

sa na da bir ve zir lik de ya kıl sıp du
kar sı da düş man la rın da ba kıl sıp du

rur of of of

a bey ler
e fen ler
dim

r o

248

Şekil 7. Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 3.Sayfa)¹¹

¹¹ Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 3.Sayfa, (Çine, 1989, s. 248).

Avşar beyleri
4

249

Şekil 8. (Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 4.Sayfa)¹²

¹² Avşar Beyleri Gurbet Havası Kesintisi Çeşitleme 4.Sayfa, (Çine, 1989, s. 249).

BURDUR

KAYNAK KİŞİ
HAMİT ÇİNE

AVŞAR ZEYBEĞİ

KESİNTİ ZEYBEĞİ - GÜRBET KESİNTİSİ

NOTALAYAN
HAMİT ÇİNE

$\text{♩} = 80$
D.C

NOT: PARÇA, AVŞAR (BAĞLAMA) DÜZENİ İLE ÇALINIR.

208

Şekil 9. (Avşar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri)¹³

¹³ Avşar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri, (Çine, 1989, s. 208).

BURDUR
kaynak kişi
TEPELİ HASAN CAVUŞ

SERENLER
(ÇEŞİTLEMESİ)

DERLEYEN
M. SAKSÖZEN

♩ = 88-92

(SAZ..)

SE. REN LER SE REN LER
ŞU BUR DUR DAN GE CE

YÜK SEK DE SE REN LER OF BEN Gİ Dİ YÖ RUM
GEÇ TİM DE GÖR ME DİM OF ON YE RİM DEN

MA' MUR OL' SUN A MAN VI RAN
HAN ÇER YE DİM A MAN ÖL ME

LAR EY AH RET HAK KIN HE LÂL EY LE DE
DİM " BAŞ ÇEŞ ME DEN SU LAR İC TİM DE

YÂ REN LER OF A MAN AL LAH
KAN MA DİM OF " " "

NE DİR BU NUN A MAN ÇA RE Sİ EY
" " " " " " " " " "

210

Şekil 10. (Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Çeşitleme
1.Sayfa)¹⁴

¹⁴ Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Çeşitleme 1.Sayfa, (Çine, 1989, s. 210).

SERENLER
- 2 -

(1)

SERENLER , SERENLER YÜKSEK DE SERENLER OF
BEN GİDİYORUM MAMUR OLSUN (Aman) VİRANLAR EY
AHRET HAKKIN HELAL EYLE DE YÂRENLER OF

(Bağlantı)

AMAN ALLAH NEDİR BUNUN AMAN ÇARESİ EY
YAKTI BENİ KAŞLARININ KARESİ AMAN KARESİ EY

(2)

SU BURDURDAN GECE GECTİM DE GÖRMEDİM OF
ON YERİMDEN HANÇER YEDİM AMAN ÖLMEDİM EY
BAŞ ÇEŞMEDEN SULAR İÇDİM DE KANMADIM OF

(Bağlantı)

211

Şekil 11. (Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Çeşitleme 2.Sayfa)¹⁵

¹⁵ Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Çeşitleme 2.Sayfa, (Çine, 1989, s. 211).

Burdur
Kaynak kişiler
Ağa Nuri,
Süpürgeci Mehmet

SERENLER ZEYBEĞİ 2
(Çeşitleme)

Derleyen
Rahmi Uğur

♩ = 88-92

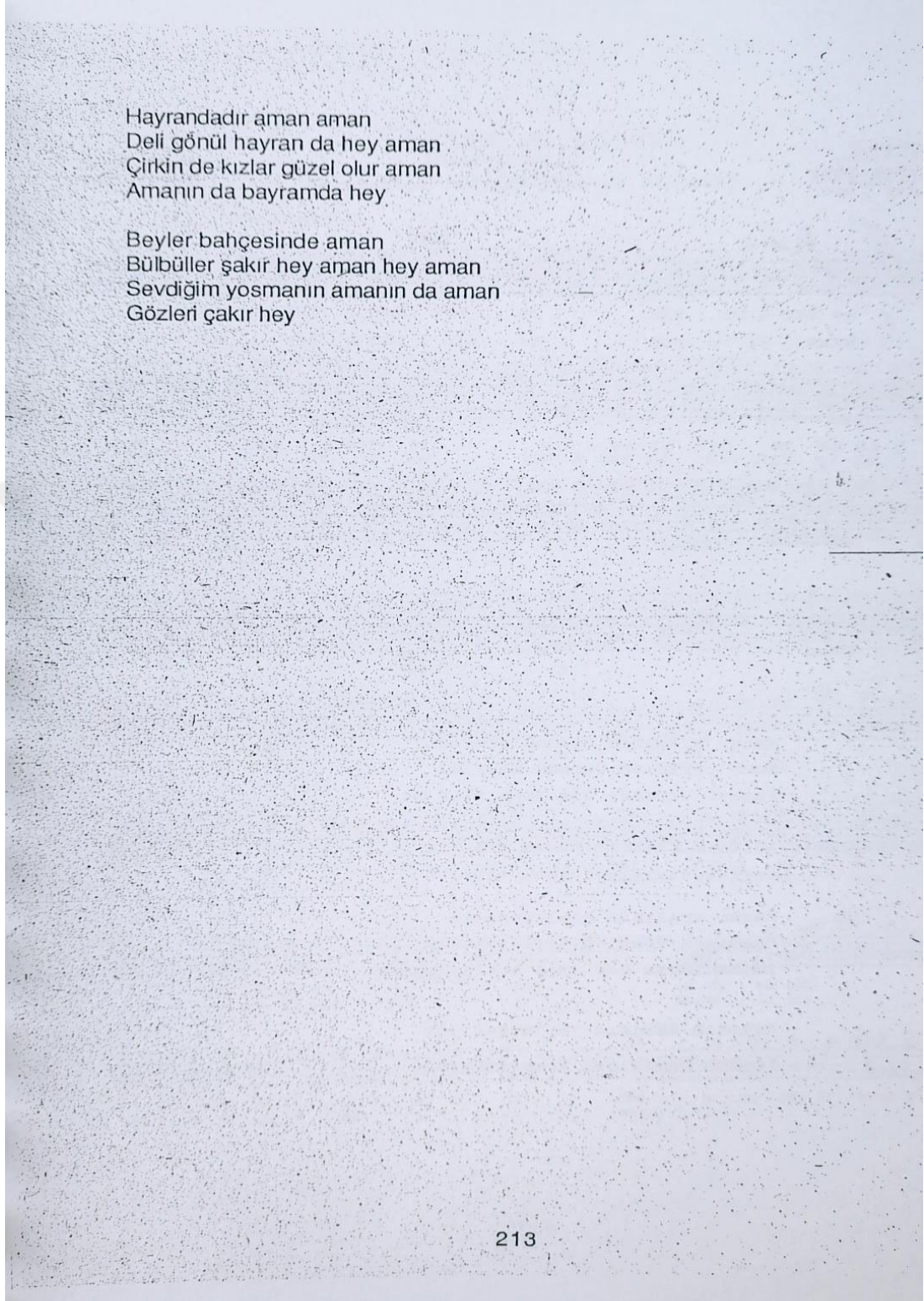
se ren ler se ren ler a man al cak
yuk sek se ren ler hey a man ben
gi di yo ru m ma mur da ol sun
e man vi ran lar hey
SON

Baş çesmeden aman aman
Sular içtim kanmadım hey ama
Dokuz yerimden kurşun yedim aman
Ölmedim hey

212

Şekil 12. (Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Çeşitleme 1.Sayfa)¹⁶

¹⁶ Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Çeşitleme 1.Sayfa, (Çine, 1989, s. 212).

Şekil 13. (Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Çeşitleme 2.Sayfa)¹⁷

¹⁷ Serenler Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Çeşitleme 2.Sayfa, (Çine, 1989, s. 212).

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO : 3522
İNCELEME TARİHİ : 18. 07. 1990

YÖRESİ
DENİZLİ
KİMDEN ALINDIĞI
TALİP ÖZKAN

SÜRESİ : ♩ = 30

DERLEYEN
ADNAN ATAMAN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
ADNAN ATAMAN

ARABAYA DAŞ KOYDUM (KIZILHISAR ZEYBEĞİ)

SAZ

DUM

--- A RA BA YA DAŞ A RA BA MIN AT LA KOY DUM RI ---

Şekil 14. (Kızılhisar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri

1.Sayfa)¹⁸

¹⁸ Arabaya Daş Koydum Kızılhisar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 1.Sayfa, Erişim Adresi: <https://www.repertukul.com/ARABAYA-DAS-KOYDUM-Kizilhisar-Zeybegi-3522>

- 2 -
ARABAYA DAŞ KOYDUM
 (KIZILHISAR ZEYBEĞİ)

- 1 -

- 2 -

- Bağlantı -

- Bağlantı -

Şekil 15. (Kızılhisar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri
 2.Sayfa)¹⁹

¹⁹ Arabaya Daş Koydum Kızılhisar Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri 2.Sayfa,
 Erişim Adresi: <https://www.repertukul.com/ARABAYA-DAS-KOYDUM-Kizilhisar-Zeybegi-3522>

Ağır ve kıvrak teke yöresi zeybek oyun eserlerinden; kesinti kısmı sözlü ve serbest bir ritme sahip olup, oyun kısmı sözsüz olan eserlere örnek olarak; Bozova Zeybeği Karayılan Oyunu eserini belirtebiliriz.

BOZOVA ZEYBEĞİ

Karayılan Oyunu

Yöre: Teke Yöresi
Kaynak Kişi: Şeref Yörük

Derleyen: Ömer Turgut/2019
Notaya Alan: Hüseyin Yücebağ

Serbest

A-ra - bam da şa ge l - di

A-man Bo-zo-va-ya go-çum hey pa şa gel - di

Bi-re lim ya r goy nu n-da

A-man bir - e - lim-bo şa ge l - di

♩=60

rit.

Şekil 16. (Bozova Zeybeği Karayılan Oyunu Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri)²⁰

²⁰ Bozova Zeybeği Karayılan Oyunu Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri, (Turgut, 2020, s. 36).

Ağır ve kıvrak teke yöresi zeybek oyun eserlerinden; kesinti kısmı sözsüz ve belli bir ritme sahip olup, oyun kısmı sözsüz olan eserlere örnek olarak; Teke Guluman Zeybeği eserini belirtebiliriz.

Zurna

Teke Guluman Zeybeği

Kaynak: TRT Arşiv 1982 yılı

Yer: Burdur, Karamanlı, Kağılcık köyü

Zurna Yorum: Mustafa Yayla (Burdur/Karamanlı/Dereköy)

Musa Şimşek (Burdur/Kemer/Belenli)

Muharrem Oral (Burdur/Karamanlı/Kağılcık)

Davul: Orhan ? (Burdur/Karamanlı)

Oyuncular: Halil Aygün, Hamdi Aygün (Burdur/Karamanlı/Kağılcık)

Nota: Hüseyin Yücebağ

Durmuş Ali Öztürk

Şekil 17. (Teke Guluman Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri)²¹

²¹ Teke Guluman Zeybeği Kesinti Türü Zeybek Oyun Müziği Eseri

Kesinti kısmı dediğimiz birinci bölüm; sözlü veya sözsüz, belirli veya serbest ritimli gurbet havaları, karşılama havası veya yöresel bir açış müziği şeklinde olabilir. Ardından gelen, yöresel ifadeyle oyun ya da saz kısmı olarak ifade edilen, oyun havası (kırık hava) bölümü; sözlü veya sözsüz olabilir, ancak belli bir ritme sahip olmalıdır. Yörede bilinmekte ve icra edilmekte olan ağır ve kıvrak zeybek eserlerine bakıldığında, genelde oyun kısımları olan, oyun havası (kırık hava) bölümleri sözsüzdür. Kesinti türü zeybek oyun eserlerine örnek olarak; Al Yazma Zeybeği, Avşar Zeybeği, Serenler Zeybeği, Kızılhisar Zeybeği, Bozova Zeybeği Karayılan Oyunu ve çalışmamıza konu olan Teke Guluman Zeybeği eserlerinden bahsedebiliriz.

Bir başka konu olan, ağır ve kıvrak zeybekler sınıflandırması içinde yer alan eserlerin, Teke zeybekleri başlığı ile adlandırılarak bir sınıflandırma içerisinde tanımlanmaya çalışılması; sınıflandırma, başlıklar ve içerikleri açısından verimli sonuçlar elde edilemeyeceği gibi, yeni sorunsallar oluşturabileceği durumlar ortaya çıkarmaktadır. Ağır ve kıvrak zeybek sınıflandırması ve bu sınıflandırma içerisinde çeşitlilik oluşturan yöre tavırlarından; Teke yöresi kültürel alanı içinde var olan ve icra edilen ağır ve kıvrak zeybek eserlerine; ‘Teke Yöresi Karakterli Ağır ve Kıvrak Zeybekler’ ifadesi daha açıklayıcı bir tanım olabilir.

Ağır ve kıvrak zeybek müziği gruplandırmasında, belirli bpm ölçütleriyle, çalım hızları dolayısıyla, ağır ve kıvrak olarak tanımlandırılmaları, geleneksel oyun icrası açısından, kesin ve değişmez kurallar olarak görülmemektedir. Örnek vermek gerekirse 9/2 ölçü ile kayıt altına alınarak belgelenmiş bir ağır zeybek eseri, 9/2 ölçünün en hızlı çalım mertebesinde icra edilerek ya da 9/4 ölçü hızında icra edilebilir. Aynı şekilde 9/4 veya 9/8 ölçü ile kayıt altına alınarak belgelenmiş bir kıvrak zeybek eseri 9/4 ve 9/8 ölçünün en yavaş çalım mertebesinde icra edilerek 9/2 veya 9/4 ölçü hızında icra edilmesi, oyuncunun isteği doğrultusunda gerçekleştirilebilir. Bu durum geleneksel bir oyuncunun icraya başlamadan önce sadece oyun müziğinin nasıl ve ne şekilde çalınmasını istediği, yavaş veya hızlı gibi ifade edilen ölçü birimleridir. Oyuncu oyun icrasına başlamadan önce ya da oyun müziği icrasının başında, müzisyenden ne hızda çalması konusunda istekte bulunabilir. Oyuncunun bu isteği; kendi fiziki durumu, oyunda sergilemek istediği hüneri, oyundan alacak olduğu haz ya da bir şekilde rahatlayacağı oyununda, önceden oyun müziğinin çalımını beğenip, oyun müziğini oyununa akort ederek, oyun müziğinin oyuna yakışması güdüsü ya da düşüncesi özelinde gerçekleştirdiği bir durumdur. Bu

durum, müzikal açıdan hız terimi olarak kullanılsa da, oyun icrası açısından, yalnızca hız ölçüsü belirten ağır ve kıvrak anlamı taşımamaktadır.

Kendi doğal ortamlarında, oyun ve oyun müziğinin iç dinamikleri olan birçok geleneksel ifadeyle, sadece çalınan ve oynanan icranın seyrinde yaşanabilecek olan, duygu ve düşüncelerin oluşturduğu, sonsuz imgelerle dolu oyunun evreni, geleneksel oyun ve müzik kültürümüzün sürdürülebilirliği açısından çalışmamıza ışık tutmaktadır.

2.6.1. Müzik Yapısı

Teke Yöresi zeybek müzik yapısı, tıpkı diğer yörelerde olduğu gibi Türk Halk Müziği türleri ve özelliklerini taşımaktadır. Zeybek müzik eserlerinin yer aldığı tür ve özellikleri hakkında Öztürk (2006),

"Zeybek müziği örnekleri, Anadolu müziği içinde, belirli bir "usül"e sahip olmaları nedeniyle, "kırık hava" kategorisinde yer almaktadır. Çoğu kez, sözlü ve çalgısal örnekleriyle dansa bağlı oluşu, zeybek müziğinin, kırık hava kategorisi içinde, "dansa bağlı" bir tür olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir" diyerek, bilgi ve görüşlerini ifade etmiştir (Öztürk, 2006, s. 136).

Ancak zeybek müziği örneklerinin, kırık hava kategorisinde yer almaları durumuna istisnai olarak; Teke Yöresi kültürel alanı içindeki, ağır ve kıvrak zeybek eserlerinin birçoğunun, karma hava türü içinde yer aldığı görülmektedir. Bunun nedeni ise, Teke yöresinde icra edilen ağır ve kıvrak zeybek eserlerinin, geleneksel bir oyun müziği ve oyun icrası yapısı olan, kesinti kavramı içinde gerçekleşmesidir.²²

Zeybek müziklerinin tempolarına göre de sınıflandırılmakta olduğuna değinen Öztürk (2006), bu durumu; "Zeybek müziği, sözlü ve çalgısal örnekleriyle, tempoları bakımından, 'ağır', 'yürük' olarak iki kısma ayrılmakta ise de örnekler üzerine yapılan incelemeler, üç dereceli bir gruptan daha elverişli olacağını göstermektedir" diyerek ifade etmiştir (Öztürk, 2006, s. 136).

Öztürk (2006), zeybek müziğini iki etki alanı kuşağına ayırmıştır. Bunlardan birincisi; Aydın, Muğla, Denizli, İzmir ve Manisa illerini içeren yakın etki alanı ve Çanakkale, Kütahya, Uşak, Afyon, Bursa, Balıkesir, Bilecik, Afyon, Uşak, Burdur, Isparta, Antalya, İçel, Kastamonu, Ankara, ve Eskişehir illerinin bulunduğu uzak etki alanıdır. Öztürk, uzak etki alanından yakın etki alanına gittikçe, zeybek müziğinin

²² Bknz: Bölüm 2.6 Teke Yöresi Zeybeklerine Bir Bakış, Kesinti Kavramı

karakteristiğinin değiştiğini, bunun en çok da oyun adımlarına bağlı hızlarda ve usül kalıplarında gözlemlendiğini belirterek, bu durumun Teke Yöresi zeybek eserlerinde de görülmesinin mümkün olduğundan bahsetmektedir (Öztürk, 2006, s. 176).

2.6.2. Oyun Yapısı

Teke yöresi oyun yapısı tıpkı müzik yapısında olduğu gibi Türk Halk Müziği türleri ve bu türlerin arka arkaya icra edilerek eklenmesi ile oluşmaktadır. Örnek vermek gerekirse; oyuncu başlangıçta çalınan uzun hava (gurbet havası) ya da bir açış müziğinin çalındığı bölümde serbest gezenleme, usüle bağlı gezenleme veya çeşitli duruşlarla ezgiyi dinleyerek eşlik eder. Oyuncu, uzun hava (gurbet havası) ya da bir açış müziğinin çalındığı, gezenleme veya duruş bölümü ardından çalınacak olan kırık hava türündeki zeybek oyun müziği ile birlikte zeybek oyununu icra eder. Gezenleme ve oyun kısımlarından oluşan bu oyun kurulum yapısı, birden fazla tekrar veya bir kez icra edilerek gerçekleştirilebilir. Bu geleneksel oyun yapısı genellikle zeybek oyunlarında ve teke zortlatması oyunlarında görülmektedir.

2.6.3. Giyim ve Kuşam

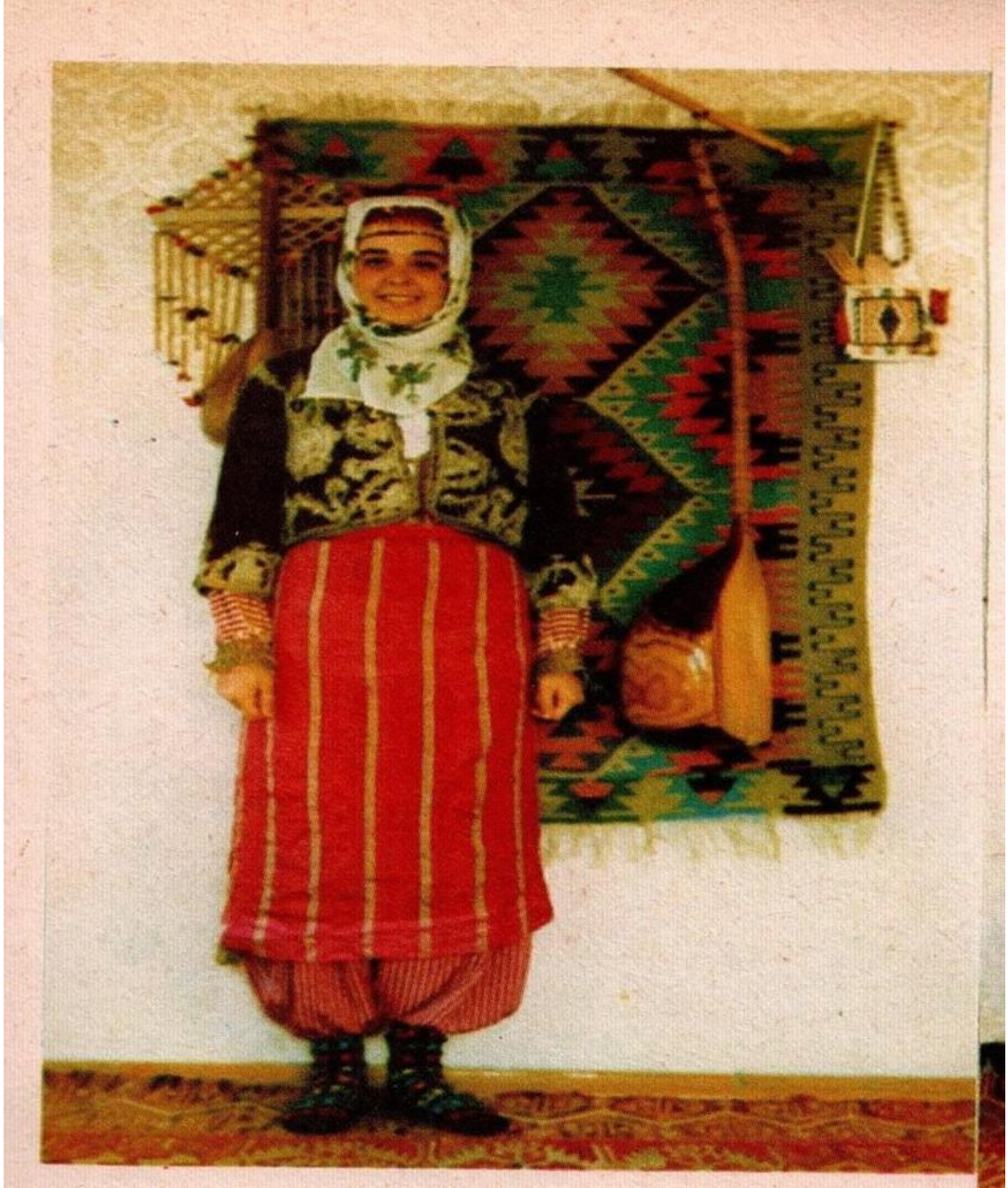
Erkek giyiminde, başta; keçe fes ve poşu, üst bölümde; mintan, cepken, belde; şal veya yün kuşak ile kolon ip, alt bölümde; çakşır-şalvar, ayakta ise; yün çorap, çarık veya yemeni kullanılan giysilerdir.

Kadın giyiminde, başta; kalıplı pullu fes ve oyalı yazma, üst bölümde; işlik, üç etek, bağır yeleği, camedan-cepken, belde; dokuma kuşak, dokuma öncek, arkalaç, alt bölümde; şalvar, ayakta ise; yün dokuma çorap ile çarık veya yemeni kullanılan giysilerdir.

Resim 5: (Teke Yöresi Halk Oyunu Erkek Giyim ve Kuşam Örneği)²³

²³ Teke Yöresi Halk Oyunu Erkek Giyim ve Kuşamı, (Çine, 1989, s. 353).

Resim 6: (Teke Yöresi Halk Oyunu Kadın Giyim ve Kuşam Örneği)²⁴

²⁴Teke Yöresi Halk Oyunu Kadın Giyim ve Kuşam Örneği, (Çine, 1989, s. 353).

3. BÖLÜM YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, taramaya yönelik ve betimsel araştırma tekniği ile nitel yöntemlerden faydalanılmıştır.

3.1.1. Alan Araştırması

Bölge yerleşikleriyle yapılan kişisel görüşmeler ve neticesinde elde edilen kayıtlar karşılaştırılmıştır. Yöredeki insanlara yarı yapılandırılmış görüşmeye uygun soru ya da sorular yöneltilmiş, yanıtlar araştırmanın veriler kısmına kaydedilmiştir.

3.1.2. Literatür Taraması

Çalışmanın gerek kavramsal arka planı gerek araştırma yöntemlerinin isabetli bir şekilde uygulanabilirliği gerekse alandaki temel kaynakların incelenmesi açısından, basılı kitap, dergi, makale, tez ve bildiri formundaki kaynaklar hem fiziksel hem de dijital kütüphaneler kullanılarak taranmıştır. Dijital kaynaklara yoğunluklu erişim internet veri tabanları aracılığıyla yapılmıştır. Söz konusu veri tabanlarından bazıları; Oxford Grove Music Online, JSTOR Archive Journal Content, ProQuest Dissertation and Theses, Web of Science, Art Index Retrospective (H. W. Wilson) şeklindedir. Yanı sıra çeşitli il ve üniversite kütüphanelerinden kaynak taraması da yapılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Araştırmanın evreni Teke yöresi kültürel alanını kapsamaktadır. Teke Yöresi'nin kültürel alanı çalışmanın 2.3. bölümünde detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örnekleme, çalışmanın problemini oluşturan Teke Guluman Zeybeği adlı oyunun, izlerinin sürülebildiği, çalışma evreni içinde yer alan ve bölgece bilinen bir kültür havzası seçilmiştir. Bu kültürel havzasının sınırlarını Burdur ili Tefenni ilçesi, Tefenni ilçesine bağlı Belkaya (Guluman) Köyü, Karamanlı ilçesi ve Karamanlı ilçesine bağlı Kağılcık Köyü oluşturmaktadır.

1982 yılında TRT tarafından kayıt altına alınmış olan bir düğünde icra edilen Teke Guluman Zeybeği'dir. Sonrasında Burdur ve Antalya illeri içinde icra edildikleri yerleri kapsamaktadır.

3.4. VERİLERİN ELDE EDİLİŞİ VE ANALİZİ

Verilerin toplanma süreci, teke yöresine ait zeybek oyun ve müzik eserlerinin; basılı yerel kaynaklar, kişisel bağımsız araştırmacı arşivleri ve akademik yayınlar (uluslararası hakemli dergiler) kaynakların taranması yolu ile toplanmıştır.

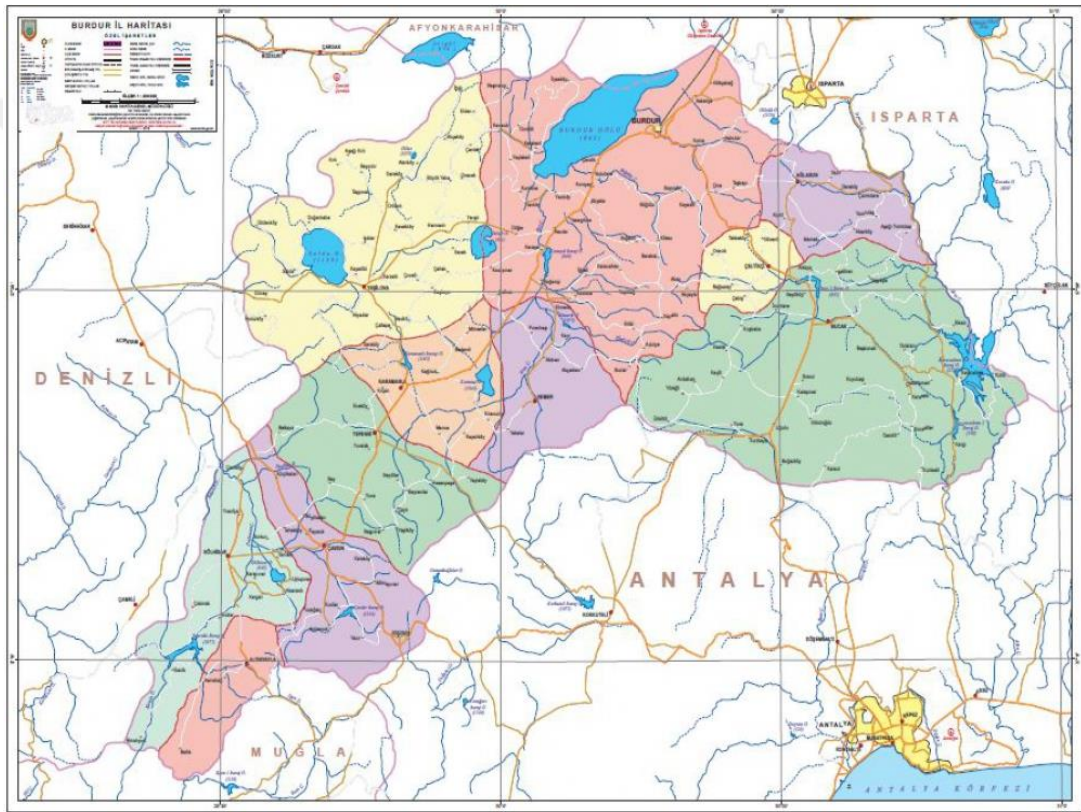
4. BÖLÜM

TEKE GULUMAN ZEYBEĞİ

4.1. KAVRAMSAL ARKA PLAN

Kavramsal arka plan olarak sırasıyla şu başlıklar incelenmiştir.

4.1.1. Burdur'un Kısa Tarihçesi

Şekil 18. (Burdur Mülkî İdare İl Haritası)²⁵

Burdur, tarih öncesi dönemlerden bugüne kadar birçok uygarlık, imparatorluk ve devlete ev sahipliği yapmış olan, coğrafi konumu itibarıyla Akdeniz Bölgesi'nin kuzeybatı

²⁵ Burdur Mülkî İdare İl Haritası, Erişim Adresi: <https://www.harita.gov.tr/urun/burdur-mulk-idare-il-haritasi/433>

yönünde yer almaktadır. İlkçağlardan başlayarak neolitik döneme ait yerleşim yerlerinin bulunduğu; Hacılar ve Kuruçay gibi yerlerin yanı sıra, geç antik döneme ait; Kibyra Kremna, Sagalassos gibi yerlere ve eserlere sahiptir. İlkçağ ve Anadolu uygarlıklarından günümüze kadar ilk olarak Pisidya bölgenin adını oluşturmuş, varlığını sürdürmüştür. İlkçağ Anadolu uygarlıkları tarihi süresince Hitit, Lidya, Frigya ve Likya gibi uygarlıklarla hem komşu olmuş hem de bu uygarlıkların toprağı ve hakimiyeti altında bulunmuştur. Sonraki tarih dönemlerinde; Pers İmparatorluğu, Roma ve Doğu Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklu İmparatorluğu, Anadolu Beyliklerinden Hamitoğulları, Osmanlı İmparatorluğu ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bir ili olarak birçok uygarlık, imparatorluk, cumhuriyet sistemleri içinde varlığını sürdürmüş ve sürdürmektedir (Candeğer, 2017, s. 245; Aytek, Yavuz, Özbey ve Şahin, 2020, s. 49).

Burdur ili, güneyinde ve güneydoğusunda Antalya, güneybatısında Muğla, kuzeyinde Isparta ile Afyon ve batısında Denizli illeri ile komşu olan bir konuma sahiptir. Antik geçmişinde adı Pisidia olan Burdur'a, Türklerin 1071 Malazgirt Zaferi tarihi baz alınarak geldiğı düşünülmektedir. Burdur, sırasıyla; Roma ve Bizans İmparatorlukları ve ardından Selçuklu Devleti hakimiyetleri altında bulunan bir yer ve yerleşim alanı olmuştur. Selçuklu Devleti sonrası, beylikler döneminde; Hamitoğulları'na bağı olan Burdur, dönemin bitmesinin ardından, Osmanlı himayesine Yıldırım Beyazıt tarafından katılmıştır. Osmanlı'nın son dönemlerine doğıru, Burdur sancağı kurulmuş, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte il olarak varlığını sürdürmeye devam etmiş ve etmektedir.

4.1.1.1. Tefenni İlçesi ve Belkaya (Guluman) Köyü Hakkında

Şekil 19. (Tefenni İlçe Haritası)²⁶

Tefenni ilçesi hakkında Gülmen ve Şimşek (2009), Tefenni isminin, Bizans döneminde bir köy yerleşimi olan ‘İstefani’ sözcüğünün, zaman içerisinde değişimi sonucunda, Tefenni’ye dönüşmesiyle oluştuğu, görüşünden bahsetmektedir. Gülmen ve Şimşek, Tefenni ilçesinin yerleşimindeki kültürel yapının, birçok Türk boyları ve bu boyların alt kolları olan, aşiretler tarafından oluştuğunun söylenmekte olduğunu ve günümüzdeki birçok yerleşim yeri isimlerinin de, bu boy ve alt kollarından gelen isimlerle ifade edildiğinden bahsetmektedir. Gülmen ve Şimşek çalışmalarında; Tefenni ilçesinin, Akdeniz Bölgesi ve Göller Yöresi alanı içerisinde bulunan Burdur iline bağlı bir ilçe olduğundan, Burdur ilinin güney batısında yer alan ilçenin yüzölçümünün 623 kilometrekare olup, coğrafi konum bakımından kuzeyinde Karamanlı ilçesi, güneyinde Çavdır ve Korkuteli ilçeleri, batısında Denizli ili, doğusunda ise Burdur ili ile çevrili bir alan konumunda olduğundan bahsetmektedirler (Gülmen ve Şimşek, 2009, s. 13).

²⁶ Tefenni İlçe Haritası, Erişim Adresi: <http://www.tefenni.gov.tr/fotograflar>

Tefenni ilçesine bağlı ve çalışmamızın da konusu olan Belkaya (Guluman) ya da diğer bir yöresel ağız ile ifade edilen (Gılman) Köyü isminin nereden geldiği ile ilgili Gülmen ve Şimşek (2009), Guluman ya da diğer söyleniş biçimiyle, Gılman sözcüğünün, günümüzde Tefenni ilçesinin bulunduğu bölgeye yerleşmiş olan Türk boyları ve bu boylara bağlı kollardan birisi olan aşiretlerin, yerleşim yerlerine adını verdiğini ifade etmektedirler (Gülmen ve Şimşek, 2009, s. 117). Günümüzde Belkaya olarak değiştirilmiş olan köyün eski adı, Guluman (Gılman) Köyü'dür. Gülmen ve Şimşek (2009) çalışmasında, Belkaya (Guluman) Köyü'nün, Burdur iline; seksen dokuz, Tefenni ilçesine; on dokuz kilometre uzaklıkta olduğu bilgisine yer vermektedir. Gülmen ve Şimşek, yerel halkın söylencesine göre; Belkaya sözcüğünün, cennetteki delikanlılar anlamına geldiğini, hak yemeyen, yörük aşiretlerine mensup kişilerin buraya yerleştiği ve bu insanların öldükten sonra cennette olduklarına inanıldığı, bu durumdan dolayı köye bu ismin verildiğinden bahsetmektedirler (Gülmen ve Şimşek, 2009, s. 117).

4.1.2. Guluman'lı Mevlüt Çelik'in Yaşamı

Burdur ili Tefenni ilçesi Belkaya (Guluman) Köyü'nde yaşamış olan 'Guluman'lı Mevlüt Çelik'in, kendine has zeybek müzik icrasını, diğer yöre sanatçılarının Guluman Zeybeği'ni ilk duydukları ve kaynak kişisi olarak belirtmeleri, eserin çıkış yeri ve aidiyeti açısından çalışmamıza ışık tutmaktadır.

Guluman'lı Mevlüt Çelik'in yaşamı hakkında Erkan (2014), Guluman'lı Mevlüt Çelik'in, 1924 yılında Burdur'un Tefenni ilçesi Belkaya (Guluman) köyünde dünyaya geldiği, okuma ve yazma eğitimini askerliği sırasında İstanbul'da öğrendiğini, yaşamış olduğu dönemde askerlik görev süresinin dört yıl olduğu ve bu süreçte askeriye gazinolarında bağlama çalmış olan, Guluman'lı Mevlüt Çelik'in, askerlik görevi sonunda yöre düğünlerinde zurna çalarak mesleğine devam etmiş olduğundan bahsetmektedir. Erkan, Guluman'lı Mevlüt Çelik'in, mesleğini, akciğer kanserine yakalanmasının da etkisi sonucu, 1983 yılı itibarıyla bırakmış olup, yaklaşık on yıl kadar bir süre memleketi Tefenni'de yaşadıktan sonra aramızdan ayrıldığı bilgisini ifade etmektedir (Erkan, 2014, s. 360).

4.1.3. Ahmet Turgut'un Yaşamı

Ahmet Turgut'un yaşamı hakkında Erkan (2019), Ahmet Turgut'un, 1946 yılında Burdur'un Tefenni İlçesi Höyük Köyü'nde dünyaya geldiği, ilk ve orta öğrenimini Tefenni Ortaokulu'nda, lise öğrenimini ise Burdur Lisesi'nde tamamlamış olduğu, daha sonra, Isparta Gönen Öğretmen Okulu'ndan mezun olarak, öğretmenlik mesleğine başladığı bilgisini ifade etmektedir. Erkan, Ahmet Turgut'un, Amasya ilinde başlayan askerlik görevini, Urfa ilinde er öğretmen olarak bitirdikten sonra, öğretmenlik mesleğine bu ilde devam ettiğinden, ilerleyen zaman içinde, Burdur Halk Eğitim Merkezi müdür vekilliği ve yardımcılığı görevlerinde yer aldığı, TRT Antalya Radyosu, yöre sanatçılığı sınavına girerek ikincilikle kazandığı, Türk Halk Müziği Temel Tekamül Kursları ve Türk Halk Oyunları seçici kurul üyeliği temel tekamül kurslarına katılarak, 1975-1996 yılları süresince, Türk Halk Müziği ve Türk Halk Oyunları değerlendirme kurulu üyeliği, ilköğretim okullarında müzik öğretmenliği görevleri ve sonrasında emekli olup, yaşamının geri kalan zamanlarını Antalya'da sürdürdüğü bilgilerini ifade etmektedir (Erkan, 2014, s. 210). Ahmet Turgut, 2024 yılında aramızdan ayrılmıştır.

Teke Yöresi Halk Müziği sanatçısı Tefenni'li Ahmet Turgut'un, Guluman'lı Mevlüt Çelik'in zurna ile icra etmiş olduğu Teke Guluman Zeybeği'ni, bir yöre düğününde dinleyerek etkilendiği ve sonrasında bağlaması ile halk kültürü araştırması etkinliğinde kendi çalım tavrıyla yorumladığı icrası bulunmaktadır. Ahmet Turgut'un kendi yorumuyla icra etmiş olduğu Teke Guluman Zeybeği müziğine, Tefenni İlçesi Hasanpaşa Köyü'nden oyuncu Mustafa Sülük'ün, kendi oyun tavrıyla eşlik ettiği oyun icrası bulunmaktadır.²⁷

²⁷ Bknz: Bölüm 4.2.3.3. Teke Guluman Zeybeği (Ahmet Turgut'un Yorumu) Müzik Notası, (1998 yılı Ahmet Turgut'un yorumu ve Hasanpaşa'lı Mustafa Sülük'ün, oyun tavrıyla icra ettiği Teke Guluman Zeybeği Video Kaydı), Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=5TLB15XiEAY>

4.2. TEKE GULUMAN ZEYBEĞİ'NİN GELENEKSEL OYUN TAVRI

Teke Yöresi kültürel coğrafyası içinde yapmış olduğumuz alan çalışması sırasında karşılaştığımız durum; yöre insanlarının ana dilinin Türkçe olması, ve kültürel hafızaları dahilinde; oyun, oynamak, dans, dans etmek eylemlerini ifade etmek için kullanmakta oldukları ve tercih ettikleri sözcükler, oyun ve oynamak sözcükleridir. Karşılaşmış olduğumuz bu durum; yerel ve kültürel hafızanın, özgün ve ana dilin kullanımıyla gerçekleştiği sürece, özelliklerini daha anlaşılır ifade ederek, geleneksel kültürün aktarımı ve devamlılığında önem arz etmektedir. Bu saptamamıza katkı sağlayabilecek bir başka bilgi ve görüşte Oğul (2006);

“Geçmiş 1300’lü yıllara dayanan dans kelimesinin kökünün Eski Fransızca’daki dancier olduğu sanılmaktadır. Kökü tam belli olmasa da bu kelime sanat ve toplumlar üzerine Fransız kültürünün etkisinin gücüyle İspanya’dan Rusya’ya oldukça geniş bir alana yayılmıştır . Batılı düşünürleri etkisiyle kendi dillerindeki dans kelimesini, yine kendi kültürlerindeki dansa benzeyen her türlü etkinlik için kullanmaktadırlar. Oysa her kültürde kullanılan farklı kelimeyi o kültürü daha iyi yansıması açısından kendi halinde korumakta yarar vardır”

diyerek bahsetmiştir (Oğul, 2006, s. 1).

Geleneksel oyun tavrı olarak ifade ettiğimiz kavram; birbiriyle bağlantılı, birbirini tamamlayan ‘tavır ve karakter’ sözcüklerinin anlamları etrafında birleşmektedir. Tavrı sözcüğü; davranış biçimi, karakter sözcüğü ise; bir kişi veya topluluğu, diğerlerinden ayıran temel belirti, davranış biçimini belirleyen kendine has özellik, anlamlarını içermektedir.²⁸

Yöre tavrı ve karakteri başlıklarıyla bahsettiğimiz kavramlar, Teke Yöresi kültürel alanı içindeki birçok olguyu ve çalışmamızın konusu olan Teke Guluman Zeybeği’nin, geleneksel oyun ve müzik yapısının anlaşılmasına katkı sağlayan ifadelerdir.

Geleneksel oyun kavramını; dokusuna ve doğasına uygun niteliklerde kendiliğinden gelişen ve değişen bir yapı olarak görmek, kültürel aktarımın ise; yerel ve kültürel hafızaya uygunluğu süresince, kendi içinde süre gelen usta çırak eğitimi ve oyunun icra edildiği ritüellerin devam etmesi yoluyla sağlanabileceğini belirtebiliriz.

Oyun kavramı ifadesi üzerinden düşünerek hareket ettiğimiz ve geleneksel oyun tavrı kavramı tanımlamalarımıza katkı sağlayabilecek bir görüşte Huizinga (2017); “Bir

²⁸ Karakter ve tavrı sözcüklerinin anlamları, Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>

kavram algılanır algılanmaz canlı biçime aktarılır. Aktarım, algılanan kavramın iletilme ihtiyacının hissedilmesiyle işlemeye başlar. Kavram hayal gücünün işlevi olarak doğmuştur” diyerek bir kavramın doğuşu, algılanışı, aktarım süreci hakkındaki düşüncesinden bahsetmiştir (Huizinga, 2017, s. 186).

Geleneksel oyun tavrının aktarımı ve sürdürülebilirliğinin, oyunun icra edildiği ritüellere sürekli olarak katılım sağlayıp gözlemleyerek veya bir sonraki gerçekleşecek olan ritüelde, oyunun icra edilmesi gibi süreçlerle de sağlanabileceğinden bahsedebiliriz. Bu duruma benzer bir düşüncede; Garcia, Plevin ve Macagno (2018),

“Sıklıkla kendi yaratmadıkları bir parçayı veya koreografiyi yorumlayan müzisyenler veya dansçılar, her bir konserde veya performansta yeni bir şey yaratmaktadırlar. Bunlarla karşılaşmamızda, bir anlamda, onu icra eden insanın ruhu ile dolu yeni bir dansa veya bir müzik parçasına tanıklık ederiz” ifadelerine yer vermişlerdir (Garcia, Plevin ve Macagno, 2018, s. 10).

Geleneksel oyun tavrının oluşumunda; hareket hafızası ve kültür, tıpkı oyun ile müzik unsurları gibi birbirini tamamlayan iki önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çıkarıma yönelik; Aksan ve Ertem (2011) “Hareket bilgisi kültürel bilginin bir parçasıdır” der ve “hareketten bir bilme yolu olarak bahsetmek, insanların hareket etme şeklinin, onların kim oldukları hakkında ipuçları verdiğini ima etmektir” diyerek bu düşüncayı güçlendirmektedir (Aksan ve Ertem (2011, s. 270).

Geleneksel oyun kavramı ve icrası açısından önemli olan bir görüşte Kurtişoğlu (2019);

“halk oyunlarının oluşumu neticesi ortaya çıkan ürün, çağlar boyunca toplumların sosyal olaylar karşısındaki ihtiyacını gidermiştir. ... Halk Oyunlarının toplumsal ilişkileri yansıttığı, oyunların bütün aşamalarında, geleneksel anlatımdan, estetiği yakalamaya kadar ifade bütünlüğünü sürdürdüğü, bunu da halkın yaratışının yine halka sunulmasındaki coşkuyu arttırdığı ortaya çıkmıştır”

ifadesiyle, oyunun gelenekselliği ve özgünlüğünün kendi içerisinde gelişip sunulması sonrası, ortaya çıkacak olan estetik ve haz olgusuna değinmektedir (Kurtişoğlu, 2019, s. 11).

Türk Halk Oyunları türlerinin tümünde olduğu gibi, Teke yöresi kültürü içindeki zeybek oyunlarında da, önemli iki unsur, müzik ve oyun ile müzisyen ve oyuncunun icrasısıdır. Zeybek oyunları, genellikle doğaçlamaya müsait, oyuncunun içinden geldiği gibi icra ettiği oyunlar olduğu için, müziğin oyuncuya etkisi oldukça büyüktür. Müzisyen

ne kadar iyi çalarsa, oyuncunun da iyi oynama olasılığı o kadar yüksek, ayrıca oyuncu ne kadar iyi oynarsa, müzisyenin de iyi çalma olasılığı o kadar yüksektir. Oyuncu, müzisyeni oyun icrası sırasında, oyun alanı içinde, kendisine yakın bir mesafeden; çeşitli jest, mimik, ses ve hareketler eşliğinde, oyun içi atışma ifadeleri olarak da adlandırabileceğimiz, geleneksel kültür ifadeleri kullanabilir. Bu durum da müzisyenin, oyuna ve oyuncuya odaklanarak, icra etmiş olduğu eserden haz duymasını, dolayısıyla seyir zevki yüksek bir performans gerçekleştirmelerini sağlamaktadır.

4.2.1. Teke Guluman Zeybeği Oyun Hareket Özellikleri Hakkında

Oyun hareket özellikleri öncesinde var olan hareket bilgisi, yöre kültürünü, kültürün karakterini ve insanların bu kültürel karakter içindeki oyun tavırlarını gözlemleyebilmemizi sağlamaktadır. Bu konu hakkında Aksan ve Ertem (2011), “Hareket bilgisi kültürel bilginin bir parçasıdır” der ve “hareketten bir bilme yolu olarak bahsetmek, insanların hareket etme şeklinin, onların kim oldukları hakkında ipuçları verdiğini ima etmektir” diyerek bu düşüncüyü güçlendirmektedir (Aksan ve Ertem, 2011, s. 270).

Oyun hareket özellikleri yöre insanının bulunduğu kültürel coğrafyada geçmişten bugüne gerçekleşen toplumsal ve ekonomik, hayatındaki olaylara karşı gerçekleştirmiş olduğu, hareket ve hareketi destekleyen jest, mimik gibi birçok ifadeyi de kapsamaktadır.

Teke Guluman Zeybeği oyun hareketleri; konar-göçer yaylacı kültürünü yaşamaya devam eden Yörük Türkmen yöre halkının, yaşamakta olduğu coğrafyanın hayvancılığa uygun olması ve hayvancılığın ağırlıklı olarak keçi çobanlığı olması, gündelik yaşam hareketlerine ve dolayısıyla oyun hareketlerine de yansıyabilmektedir.

Teke Guluman Zeybeği oyun hareketleri; yöre insanları ve oyuncu kişilerin usta çırak ilişkisi içerisinde veya eskiden köylerde yapılan oda eğlenceleri ile yöre düğün ve etkinliklerinde birbirilerinden görerek ve tekrarlayarak taşıdıkları geleneksel ifadeleri içermektedir.

4.2.2. Teke Guluman Zeybeği Oyun Analizi

4.2.2.1. Teke Guluman Zeybeği Oyun Figür Adları ve Sıralaması

Teke Guluman Zeybeği oyun figür isimleri ve sıralaması, kaynak video kaydı üzerinden hareket edilerek, incelenmiş ve tespitlerde bulunulmuştur. Oyun figür isimleri; Türk dili içerisindeki, yöre ağzı konuşma biçimlerinden, Teke yöresi ağzı ile ifade edilen hareket isimlendirmesi içermektedir. Örnek olarak: “Tüngüme” sözcüğü; yukarıya doğru zıplamak, sıçramak ve atlamak anlamlarını taşımaktadır.

Oyun figürü sözcüğü tanımlamasının karşılığı olarak kullanacağımız kısaltma: Figür = F olarak belirtilecektir.

Oyun içindeki figür isimlendirmelerinin yanında, diğer figür çeşitliliğini saptamamıza ve gruplandırma yoluyla oyunu analiz etmemizi sağlayacak olan; figür numaralandırma ifadeleri belirtilecektir.

Oyun figürü ve çeşitliliğini belirtmek ve tespit etmek için, harf ve numaralandırma yoluyla kullanacağımız kısaltmalar:

Figür1 = F1

Figür2 = F2

Figür3 = F3

Figür4 = F4

Figür5 = F5

Oyun figür çeşitlerinin, isimlendirilmesi ve numaralandırılmasının yanında, oyun figürlerinin gerçekleştiği, kaynak video kayıttaki, belirli zaman dilimleri; parantez işareti içinde belirtilecektir. Örnek: F4 = Tüngüme Figürü (00:51 – 01:00)

Teke Guluman Zeybeği'nin, kaynak video görüntüde, sırasıyla gerçekleşmiş olan oyun figürleri:

F1 = Serbest Gezenleme Figürü (00:00 – 00:18)

F2 = Ağır – Yavaş Yürüme Figürü (00:18 - 00:28)

F3 = Dönüşlü Yürüme Figürü (00:28 – 00:38)

Oyun Figür Video Görüntüsü Yok (00:39 – 00:50)

F4 = Dönüşlü Tüngüme Figürü (00:51 – 01:00)

F3 = Dönüşlü Yürüme Figürü (01:00 – 01:10)

F5 = Dönüşlü Üç Diz Vurma Figürü (01:10 – 01:21)

F3 = Dönüşlü Yürüme Figürü (01:23 – 01:33)

Teke Guluman Zeybeği, kaynak video görüntüsündeki, belirli zaman dilimleri arasında sırasıyla gerçekleşen, oyun figürleri formülünün kısaltması:

$$(F1 + F2 + F3 + F4 + F3 + F5 + F3)$$

Teke Guluman Zeybeği, kaynak video görüntüsündeki, belirli zaman dilimleri arasında gerçekleşen, oyun figür çeşitlerinden; F1, F2, F4 ve F5 figürleri bir kez, F3 figürü üç kez gerçekleşmiştir. F3 figürü, oyunun; giriş, gelişme ve sonuç bölümleri olarak ifade edebileceğimiz, üç farklı oyun aksiyonu kısımlarında bulunduğu görülmektedir.

Teke Guluman Zeybeği oyun eseri içinde yer alan figür çeşitliliği sayısı beş adettir. Teke Guluman Zeybeği oyun figür çeşitleri:

F1 = Serbest Gezenleme Figürü

F2 = Ağır – Yavaş Yürüme Figürü

F3 = Dönüslü Yürüme Figürü

F4 = Dönüslü Tüngüme Figürü

F5 = Dönüslü Üç Diz Vurma Figürü

4.2.2.2. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Kasketli Oyuncu)

Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi Kasketli Oyuncu

F1= Serbest Gezenleme Figürü (00:00 - 00:18)

F2= Ağır - Yavaş Yürüme Figürü (00:18 - 00:28)

F3= Dönüslü Yürüme Figürü (00:28 - 00:38)

F4= Dönüslü Tüngüme Figürü (00:51 - 01:00)

F5= Dönüslü Yürüme Figürü (01:00 - 01:10)

F6= Dönüslü Üç Diz Vurma Figürü (01:10 - 01:21)

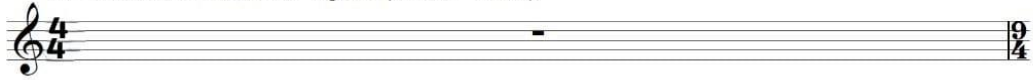
F7= Dönüslü Yürüme Figürü (01:23 - 01:33)

Şekil 20. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Kasketli Oyuncu)

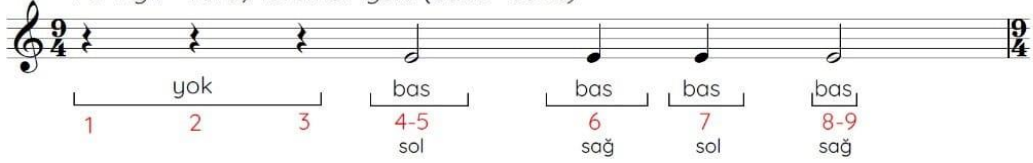
4.2.2.3. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Beyazlı Oyuncu)

Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi Beyazlı Oyuncu

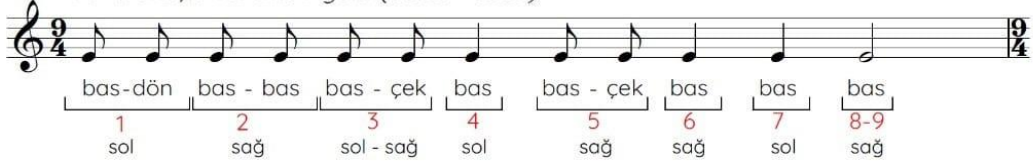
F1= Serbest Gezenleme Figürü (00:00 - 00:18)

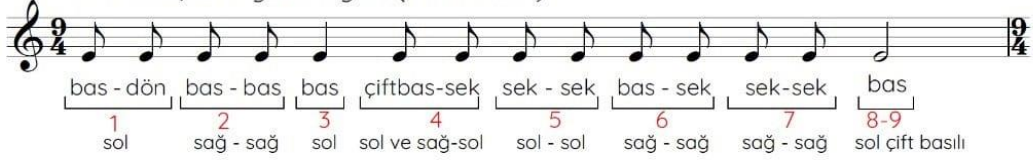
F2= Ağır - Yavaş Yürüme Figürü (00:18 - 00:28)

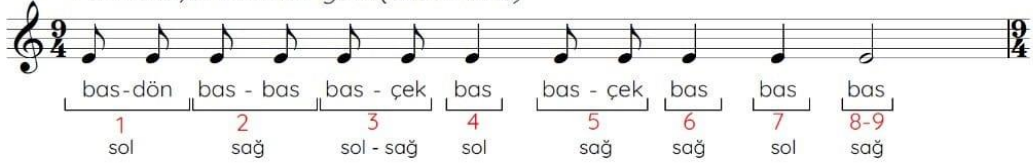
F3= Dönüşlü Yürüme Figürü (00:28 - 00:38)

F4= Dönüşlü Tüngüme Figürü (00:51 - 01:00)

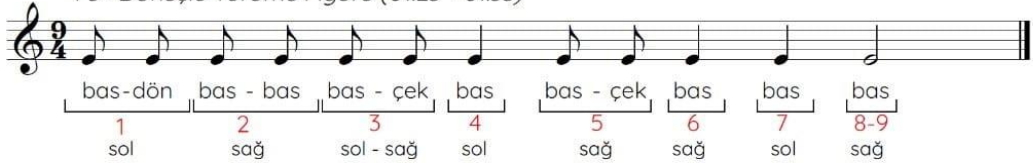
F3= Dönüşlü Yürüme Figürü (01:00 - 01:10)

F5= Dönüşlü Üç Diz Vurma Figürü (01:10 - 01:21)

F3= Dönüşlü Yürüme Figürü (01:23 - 01:33)

Şekil 21. Teke Guluman Zeybeği Oyun Adımı Analizi (Beyazlı Oyuncu)

4.2.3. Teke Guluman Zeybeği Oyun Müziği Ezgisi

Teke Guluman Zeybeği oyun müziği ezgi analizi öncesinde; müzik eseri ile oyun müziği eserleri hakkında incelememize destek sağlayabilecek bazı çıkarımlara değinebiliriz.

Oyun müziği (oyun havası) genellikle bir veya birden fazla oyuncunun oynaması için icra edilen oyunu olan müziklerdir. Oyun müziği, müzisyen ile oyuncu veya oyuncuların uyum ve birlikteliğiyle sürdürülen, beraber gerçekleştirilince oyun müziği (oyun havası) kavramını tamamlayan bir durum olmaktadır. Bu duruma örnek olarak yöre müzisyen ve oyuncularının belirtmiş olduğu yerel bir ifade olan; müzisyenin, ‘oyuncunun ayağına çalması’ durumunu belirtebiliriz. Bu ifadede; müzisyen oyuncunun başta ayak ve beden hareketlerine bakarak oyun müziğinin hızını, içsel ritimlerini, doğaçlamaya uygun yerlerini bulup odaklanarak çalmakta, oyun ile birleşmektedir. Bu durum oyun müziğini icra eden müzisyenin, oyuncu ile aynı frekansta olmasını, oynanan oyun ve eşlik eden oyun müziğinden haz duyarak seyir zevki yüksek bir performans gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca oyuncu, oyun icrası sırasında müzisyenin yakınına gelerek çeşitli jest, mimik, ses ve hareketler eşliğinde oyun içi atışma ifadeleri kullanabilir. Bu durum da müzisyenin, oyuna ve oyuncuya odaklanarak icra etmiş olduğu eserden haz duymasını, seyir zevki yüksek bir performans sunmalarını, dolayısıyla geleneksel oyun ve müzik tavrının kültürel aktarımını bir anlamda gerçekleştirmelerini sağlamaktadır.

4.2.3.1. Teke Guluman Zeybeği İsim Tespiti Hakkında

Çalışmamız sırasında Burdur ilinin Yeşilova ilçesinden 1965 doğumlu yerel zurna sanatçısı ve yapımcısı olan Erol Acar ile yapmış olduğumuz görüşmede kendisine; Teke Guluman Zeybeği eserinin, TRT 1982 yılı video kaydını dinlemesi ve duymuş olduğu zeybek müziği ezgisinin isminin ne olabileceği ve bu ezgiyi çalıp çalmadığını sorusunu yönelttik. Kendisi dinlemiş olduğu ezginin kulağına yabancı gelmediğini, ancak isminin ne olduğunu bilemediğinden bahsetti ve daha bu ezgiyi zurnası ile icra etti. Erol Acar bu ezginin ismi konusunda amcası olan; 1954 yılı doğumlu Burdur’un Yeşilova ilçesi Bayırbaşı Köyü’nden, eski kuşak diyerek bahsettiği yerel zurna sanatçısı Mustafa Acar’a dinletmemizi tavsiye etti. Eski kuşak yerel zurna sanatçısı Mustafa Acar ile ezgi ismi hakkında görüşmemiz, kendisinin sağlık sorunları nedeniyle, telefonda sesli arama

yöntemiyle gerçekleşti. Telefon görüşmesinde eski kuşak yerel zurna sanatçısı Mustafa Acar'a, bir zeybek müziği çalacağımızı, bu zeybek müziğinin adının ne olduğu sorusunu yönelttik. Bunun üzerine zurna ile Erol Acar ve davul ile genç kuşak Mustafa Acar'ın icrasını, aynı zamanda davul icracısı Mustafa'nın adını aldığı dedesi olan; eski kuşak yerel zurna sanatçısı Mustafa Acar'ın dinlemesi sonucunda, duyduğu zeybek müziğinin Guluman Zeybeği olduğunu söylemesi sonrasında görüşmemizi sonlandırdık.²⁹

Daha sonra zurna yerel zurna sanatçısı Erol Acar ve genç kuşak asma davul icracısı Mustafa Acar'dan Teke Guluman Zeybeği eserinin icrasını kamera yoluyla video kayıt altına aldık.³⁰

Çalışmamız sırasında, görüşmüş olduğumuz bir diğer kişi; Burdur ili merkezine bağlı Bozlar Köyü'nden, 1985 doğumlu, yerel zurna sanatçısı Ahmet Çarkı' ya, da Teke Guluman Zeybeği eserinin, TRT 1982 yılı video kaydını dinlemesi ve duymuş olduğu zeybek müziği ezgisinin isminin ne olabileceği ve bu ezgiyi çalıp çalmadığı sorusunu yönelttik. Kendisi, çocukluğundan bu yana bu zeybek ezgisinin icra edildiğini, duymuş olduğu ezginin Guluman Zeybeği olduğunu ve kayıt altına almamız için bizlere icra edebileceğini söyledi. Kendisinin de izni ile, Teke Guluman Zeybeği eserinin icrasını kamera yoluyla video kayıt altına aldık.³¹

²⁹ Ekler Bölümü flash bellek1 (Teke Guluman Zeybeği İsim Tespiti Yerel Zurna Sanatçısı Mustafa Acar video & ses kaydı)

³⁰ Ekler Bölümü flash bellek1 (Teke Guluman Zeybeği Müziği Erol Acar ve Mustafa Acar'ın İcrası Video Kayıt)

³¹ Ekler Bölümü flash bellek1 (Teke Guluman Zeybeği Müziği Ahmet Çarkı'nın İcrası Video)

4.2.3.2. Teke Guluman Zeybeği Notası

Zurna

Teke Guluman Zeybeği

Kaynak: TRT Arşiv 1982 yılı

Yer: Burdur, Karamanlı, Kağılcık köyü

Zurna Yorum: Mustafa Yayla (Burdur/Karamanlı/Dereköy)

Musa Şimşek (Burdur/Kemer/Belenli)

Muharrem Oral (Burdur/Karamanlı/Kağılcık)

Davul: Orhan ? (Burdur/Karamanlı)

Oyuncular: Halil Aygün, Hamdi Aygün (Burdur/Karamanlı/Kağılcık)

Nota: Hüseyin Yücebağ

Durmuş Ali Öztürk

32

Şekil 22. (Teke Guluman Zeybeği Notası)

³² Teke Guluman Zeybeği, [Video], <https://www.facebook.com/watch/?v=1894542237240619>

4.2.3.3. Teke Guluman Zeybeği (Ahmet Turgut'un Yorumu) Notası

Teke Guluman Zeybeği

Bağlama Yorum: Ahmet Turgut
Oyuncu: Hasanpaşalı Mustafa Sülük
Nota: Hüseyin Yücebağ
Durmuş Ali Öztürk

33

Şekil 23. (Teke Guluman Zeybeği Notası Ahmet Turgut'un Yorumu)

4.2.4. Teke Guluman Zeybeği Asma Davul Ritim Notası

Teke Guluman Zeybeği ritmi, geleneksel oyun ve oyun müziği tavrının, oluşmasındaki tamamlayıcı unsurlarından birisidir. Bahsetmiş olduğumuz bu durum hakkında, Huizinga (2017);

“müziğin biçimlerinin ve işlevinin geçerliliği, görünür veya gün gibi ortada olan biçim ve kavramların ötesinde yer alan ölçüler tarafından belirlenir. Bu ölçüleri yalnızca özgün adlar belirtebilir; bu adlar –ritim ve armoni gibi- müziğe olduğu kadar oyuna da uygulanabilir. Ritim ve armoni, hem müziğin hem de oyunun tamamen özdeş anlam taşıyan faktörleridir”

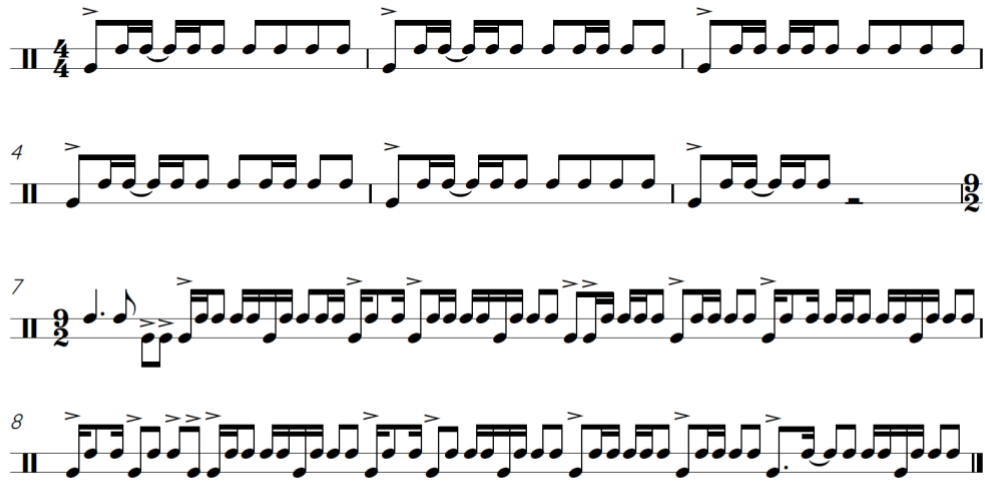
diyerek, bir bakıma oyun ve oyun müziğinin önemli bir unsuru olan ritmi daha iyi tanımlamamıza ışık tutmaktadır (Huizinga, 2017, s. 214).

Asma Davul

Teke Guluman Zeybeği

Kaynak: TRT Arşiv 1982 yılı
 Yer: Burdur, Karamanlı, Kağılcık köyü
 Zurna Yorum: Mustafa Yayla (Burdur/Karamanlı/Dereköy)
 Musa Şimşek (Burdur/Kemer/Belenli)
 Muharrem Oral (Burdur/Karamanlı/Kağılcık)
 Davul: Orhan ? (Burdur/Karamanlı)
 Oyuncular: Halil Aygün, Hamdi Aygün (Burdur/Karamanlı/Kağılcık)
 Nota: Hüseyin Yücebağ
 Durmuş Ali Öztürk

Şekil 24. (Teke Guluman Zeybeği Asma Davul Ritim Notası)

³⁴ Teke Guluman Zeybeği, [Video], <https://www.facebook.com/watch/?v=1894542237240619>

4.2.5. Teke Guluman Zeybeği Giyim ve Kuşamı Hakkında

Teke yöresinde cumhuriyet öncesi ve cumhuriyetin ilk yılları itibari ile geleneksel giyim ve kuşamda erkeklerin, başta; keçe fes ve poşu, üst bölümde; mintan, cepken, belde; şal veya yün kuşak ile kolon ip, alt bölümde; çakşır - şalvar, ayakta ise; yün çorap, çarık veya yemeni kullanılan giysilerdir.³⁵

Cumhuriyet ile birlikte, kıyafet ve şapka reformu sonrasında, yöre halkı erkek giyimi ve kuşamı; kasket şapka, pantolon, ceket, cepken, yakalı gömlek, süveter tarzı kolsuz kazak, kundura, çekme ve yumurta topuk ayakkabı giyim kuşamda tercih edilip kullanılmaktadır. Bu giyim ve kuşam, yerel halkın günlük yaşamlarından, yörede geleneksel oyun ve müzik kültürlerinin; düğün, asker eğlence ve uğurlaması, maşala eğlencesi, köy odası eğlenceleri, deve güreşleri, pehlivan güreşleri, yarenlik toplanması gibi birçok etkinlikte, tercih edilen ve günümüzde de kullanılmakta olup, bir bakıma gelenekselleşmekte olan giyim ve kuşam örnekleridir.

³⁵ Bknz: Şekil 2.6.3: (Teke Yöresi Halk Oyunu Erkek Giyim ve Kuşam Örneği)

Resim 7. (1965-1975 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek
Giyim-Kuşam Örneği 1)³⁶

³⁶ Burdur Çavdır Yazır Köyü'nde, 1965-1975 yılları arası kaydedilmiş olan görsel. (Ömer Turgut kişisel arşivi)

Resim 8. (1965-1975 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek
Giyim-Kuşam Örneği 2)³⁷

³⁷ Burdur ili Çavdır ilçesi Yazır Köyü'nde, 1965-1975 yılları arası kaydedilmiş olan görsel. (Ömer Turgut kişisel arşivi)

Resim 9. (1985-1995 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek
Giyim-Kuşam Örneği 3)³⁸

³⁸ Burdur ili Çavdır ilçesi Yazır Köyü'nde, 1985-1995 yılları arası kaydedilmiş olan görsel. (Ömer Turgut kişisel arşivi)

Resim 10. (1990-1995 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek
Giyim-Kuşam Örneği 4)³⁹

³⁹ Burdur ili Bucak ilçesi Kestel Köyü'nde, 1990-1995 yılları arası kaydedilmiş olan görsel. (Ömer Turgut kişisel arşivi)

Resim 11. (2020-2024 Yılları Arası Teke Yöresi Erkek
Giyim-Kuşam Örneği 5)⁴⁰

⁴⁰ Burdur ili Çavdır ilçesi Yazır Köyü'nde, 2020-2024 yılları arası kaydedilmiş olan görsel. (Ömer Turgut kişisel arşivi)

SONUÇ

Bu çalışmada, Türk Halk Oyunları, zeybek türü oyunların ve Teke yöresi kültürel tarihi içindeki geleneksel oyun tavrı ve çeşitliliğinin devam ettirilmesi üzerine detaylı bir şekilde karşılaştırma ve incelemeler yapılmıştır.

Araştırmanın bulgularında, geleneksel oyun tavrının; yerel müzisyen, oyuncu ve yöre halkının da içinde bulunduğu toplumsal hafızanın, kültürün devamlılığı ile birlikte canlılığını koruyabileceği görülmektedir.

Kaybolmaya yüz tutmakta olduğunu tespit ederek 1982 yılında TRT tarafından Burdur ili Karamanlı ilçesi Kağılcık Köyü'nde kayıt altına alınmış olan video görselde geleneksel olarak icra edilen oyun müziği ve oyun eseri Teke Guluman Zeybeği'dir.

Teke Guluman Zeybeği oyun müziği eseri kaynak kişinin Gulumanlı Mevlüt Çelik olmasının yanında, ulaşabildiğimiz en eski kayıt olan, 1982 yılı TRT video kaydı ile, kişilerin ikinci bir kaynak niteliği taşıdığı görülmektedir.

Bu kaynakta yer alan davul, zurna ve oyun icracılarının kimler olduğu konusunda; Burdur ili Karamanlı ilçesi Dereköy sakinleri, Burdur ili Yeşilova ilçesinden yerel zurna sanatçısı Erol Acar ve Burdur ili merkezine bağlı Bozlar Köyü'nden yerel zurna sanatçısı Ahmet Çarkı'ya, söz konusu video görsel izletilerek, bilgi ve görüşleri doğrultusunda isim tespitleri yapılmıştır.

Bu tespit sonucunda zurna icracılarının; Burdur ili Karamanlı ilçesi Dereköy Köyü'nden Mustafa Yayla, Burdur ili Kemer ilçesi Belenli Köyü'nden Musa Şimşek ve Burdur ili Karamanlı ilçesi Kağılcık Köyü'nden Muharrem Oral kişilerinin olduğu, davul icracısının; Burdur ili Karamanlı ilçesinden davulcu Orhan olarak bildikleri kişi olduğu, oyun icracılarının ise; Burdur ili Karamanlı ilçesi Kağılcık Köyü'nden Hamdi Aygün ve Halil Aygün kişilerinin olduğu bilgileri ifade edilmiş, bu bilgi ve görüşler sonucunda oyun müziği ve oyun eseri künyesindeki kişiler kaydedilmiştir.

1998 yılı, Burdur ilinde gerçekleştirilen bir halk kültürü araştırması etkinliğinde kayıt altına alınmış olan video görselde; Teke Yöresi Halk Müziği sanatçısı; Burdur ili Tefenni ilçesi Höyük Köyü'nden Ahmet Turgut'un, bağlama çalgısı eşliğinde, kendi çalım tavrıyla icra etmiş olduğu, oyun müziği eserine, Burdur ili Tefenni ilçesi Hasanpaşa Köyü'nden Mustafa Sülük'ün, kendi oyun tavrı icrası ile eşlik etmiş olduğu; Teke

Guluman Zeybeği eserinin, hem müzik hem de oyun icrası açısından, birer yorum olduğu görülmektedir.

Teke Yöresi içindeki ağır ve kıvrak zeybek eserlerinin, oyun ve oyun müziği icralarının başlangıcında, kesinti kavramı ile ifade ettiğimiz birinci bölüm olan kesinti kısmı; sözlü veya sözsüz, belirli veya serbest ritimli gurbet havaları, karşılama veya yöresel bir açış müziği şeklinde olabilir. Ardından gelen yöresel ifadeyle oyun ya da saz kısmı olarak ifade edilen oyun havası (kırık hava) bölümü; sözlü veya sözsüz olabilir, ancak belli bir ritme sahip olmalıdır.

Teke Guluman Zeybeği oyunu içindeki tüm figür çeşitliliği başlangıcında; sol ayak adımı ile sağ yöne doğru basarak, kendi eksenini etrafında dönüş gerçekleştirdiği görülmektedir.

Teke Guluman Zeybeği erkek giyim ve kuşamında; kasket şapka, pantolon, ceket, cepken, yakalı gömlek, süveter tarzı kolsuz kazak, kundura, çekme ve yumurta topuk ayakkabı tercih edilip kullanılmaktadır. Bu giyim ve kuşam, yerel halkın günlük yaşamlarından, düğün, asker eğlencesi, asker uğurlaması, karşılama, maşala eğlencesi, köy odası eğlencesi, deve güreşi, pehlivan güreşi, yarenlik toplanması gibi birçok etkinliklerinde tercih edilen ve günümüzde de kullanılmakta olup, bir bakıma gelenekselleşmekte olan giyim ve kuşam örnekleridir.

KAYNAKÇA

- İnalcık, H. (2023). Kısa Osmanlı Tarihi Osmanlı İmparatorluğu Tarihine Kuşbakışı. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Aksan, S. Ş. ve Ertem, G. (2011). Yirminci Yüzyılda Dans Sanatı Kuram ve Pratik. İstanbul: İstanbul Boğaziçi Yayınevi.
- Garcia, E. M. & Plevin, M. & Macagno, P. (2018). Yaratıcı Hareket ve Dans Garcia Plevin Yöntemi. (E. Salman, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Huizinga, J. (2017). Homo Ludens Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme. (M. A. Kılıçbay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kurtişoğlu, B. (2019). Halk Oyunlarında Sahneleme Sanatı. Edirne: Ceren Yayınları.
- Yetkin, S. (2019). Ege’de Eşkıyalar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hobsbawm, J. E. (1995). Sosyal İsyancılar. (N. Doğru, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Öztürk, O. M. (2006). Zeybek Kültürü ve Müziği. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Erdem, F. (1998). Teke Yöresi Halk Müziğinden Seçilmiş Ezgiler Üzerine Analitik Çalışmalar (Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul). Erişim Adresi: <https://polen.itu.edu.tr/items/a0988fe8-6beb-4280-9d60-78cadddea5ca>
- Öztürk, O. M. (2003). Zeybek Kültürü ve Müziği (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara). Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=G0utgFSS0qPdP3L1knPevw&no=flHbGRgePYvIJWXVUuzUkA>
- Ayyıldız, S. (2013). Teke Yöresi Yörük Türkmen Müzik Kültüründe Yerel Çok Seslilik Özellikleri (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul). Erişim Adresi: <https://polen.itu.edu.tr/items/2c7c42af-2d6c-44c3-9ecc-758f92169db0>
- Çine, H. (1989). Burdur’dan Damlalar. İzmir: Uyan Matbaası.
- Erkan, Y. (2014). Cumhuriyet Dönemi Teke Yöresi Burdur Halk Sanatçıları (Geleneksel Kuşak-Genç Kuşak). İstanbul: Nar Çiçeği Yayıncılık.

- Armağan, A. L. (2002). Tarihsel Süreç İçinde Teke Yöresi. Ankara Üniversitesi. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi. Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt: XX, Sayı: 32. Erişim Adresi: <https://s3.amazonaws.com/kaynakca/ca12e04e-b7da-4b29-a2dd-1097dde9d3ae/tarihselsurecicerisindetekeyoresi.pdf>
- Ataniyazov, S. (1999). Türkmen Boylarının Geçmişi, Yayılışı, Bugünkü Durumu ve Geleceği. Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 10/Yaz, 99. Erişim Adresi: <https://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/3475-published.pdf>
- Tızlak, F. (2008). Teke Türkmenleri ve Osmanlı Devleti, Antalya: Antalya Kent Müzesi Projesi Yayınları.
- Uyanık, E. ve Özçelik, A. (2014). Zeybek Kültüründe Yüze Çıkma ve Kır Serdarlığı, Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, no.2, 1-25. Erişim Adresi: <https://avesis.deu.edu.tr/yayin/1ad0f36d-9818-4c73-984a17df12c2b613/zeybek-kulturunde-yuze-cikma-ve-kir-serdarligi>
- Candeğer, Ü. (2017). Yerel Tarih Çalışmasında Kaynakların Önemi: Burdur Örneği, Journal of History School, 241-255. doi:10.14225. Erişim Adresi: https://johschool.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=24298
- Aytekin, A. İ., Yavuz, A. Y., Özbey, O., Şahin, E. (2020). Tefenni Kurtarma Kazısından Çıkan İskeletlerin Antropolojik Analizi ve Bir Kafatası Deformasyonu Örneği. Antropoloji Dergisi, Sayı:39, 49-56. doi:10.33613.
- Gülmen, O. Şimşek, F. (2009). [Yayınevi ?]. Tefenni. Erişim Adresi: www.academia.edu/100370982/Tefenni_Tarihi
- Oğul, F. B. (2006). Dans ve Dans Etnografyası. Folklor/Edebiyat Dergisi, No. 45, s. 250, ISSN: 1300-7491
- Burdur'un Sesi. (2017, 11 Aralık). Burdur Kağılcık Yıl 1982 Teke Guluman Zeybeği [Video]. Erişim Adresi: <https://www.facebook.com/watch/?v=1894542237240619>
- Akın, H. (2020, 22 Şubat). Ahmet Turgut'un Yorumu Teke Guluman Zeybeği [Video]. Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=5TLB15XiEAY>
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı, Harita Genel. Müdürlüğü. (2024). Burdur Mülki İdare Haritası [Harita]. Erişim Adresi: <https://www.harita.gov.tr/urun/burdur-mulk-idare-il-haritasi/433>

T.C. Tefenni Kaymakamlığı. (2024). Tefenni ilçesi haritası [Harita]. Erişim Adresi:
<http://www.tefenni.gov.tr/fotograflar>

EKLER

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 03/09/2024

Tez Başlığı: Burdur İli Tefenni İlçesi Belkaya (Guluman) Köyü Teke Guluman Zeybeği'nin Geleneksel Oyun Tavrının Tespiti İncelenmesi ve İcrası

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 73 sayfalık kısmına ilişkin, 02/09/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☒ Kaynakça hariç
- 3- ☒ Alıntılar dâhil
- 4- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	Ömer Turgut
Öğrenci No:	21408900009
Ana Bilim Dalı:	Sanat ve Tasarım
Programı:	Sanat ve Tasarım
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Alana katkısı açısından önemli ve kaynak niteliği taşıyacak özelliğe sahiptir. Uygunudur.

Prof. Dr. Bülent KURTİŞOĞLU

Detaylı Bilgi: <https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002003>
Telefon: 0-4782117522 **Faks:** 0-4782117523 **E-posta:** sbe@ardahan.edu.tr

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

**ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU**

**ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Tarih: 03/09/2024

Tez Başlığı: Burdur İli Tefenni İlçesi Belkaya (Guluman) Köyü Teke Guluman Zeybeği'nin Geleneksel Oyun Tavrının Tespiti İncelenmesi ve İcrası

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	Ömer Turgut
Öğrenci No:	21408900009
Ana Bilim Dalı:	Sanat ve Tasarım
Programı:	Sanat ve Tasarım
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Alana katkısı açısından önemli ve kaynak niteliği taşıyacak özelliğe sahiptir. Uygunudur.

Prof. Dr. Bülent KURTIŞOĞLU

Detaylı Bilgi: <https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002003>
Telefon: 0-4782117522 **Faks:** 0-4782117523 **E-posta:** sbe@ardahan.edu.tr

EK 3. GÖRSEL VE İŞİTSEL İÇERİKLER

- Teke Guluman Zeybeği İsim Tespiti Yerel Zurna Sanatçısı Mustafa Acar video & ses kaydı (alan çalışması kaydı)
- Teke Guluman Zeybeği Müziği Erol Acar ve Mustafa Acar'ın İcrası video (alan çalışması kaydı)
- Teke Guluman Zeybeği Müziği Ahmet Çarkı'nın İcrası Video (alan çalışması kaydı)
- Alan Araştırması Fotoğrafları

(Yukarıda listelenen içerikler, flash disk aracılığıyla enstitüye teslim edilmiştir.)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ömer Turgut

Doğum Yeri ve Tarihi:

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: İstanbul Teknik Üniversitesi / Türk Musikisi Devlet

Konservatuvarı / Türk Halk Oyunları Ana Sanat Dalı

Yüksek Lisans Öğrenimi: Ardahan Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü /

Sanat ve Tasarım Ana Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller:

Bilimsel Faaliyetleri:

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler : Çin'in Makao kentinde 20-26 Temmuz 2018 tarihleri arasında düzenlenen 16. Uluslararası Gençlik Dans Festivali (koreograf ve dansçı)

İstanbul Salt Beyoğlu'nda, "A Corner In The Word 29'59" seçkisi kapsamında yer alan 'Güdü' isimli disiplinler arası sahne sanat performansı (yazan ve oynayan)

Çalıştığı Kurumlar: Antalya Büyükşehir Belediyesi.

İletişim

E-Posta Adresi:

Tarih

Jüri Tarihi : 03/09/2024